

Na Caminda Pa Restructuracion Di Nos Enseñansa Secundario General

**Op weg naar de herstructurering van
het algemeen voortgezet onderwijs**

Beleidsnota van de

Stuurgroep Herstructurering Avo (SHA)

Aruba 1998

INHOUD

Voorwoord

1.	Inleiding	5
2.	Samenvatting	7
3.	Het avo: de huidige situatie	9
4.	Naar de herstructurering van het avo	15
4.1.	Uitgangspunten	15
4.2.	De nieuwe structuur	17
4.3.	Curriculum	19
4.4.	Naar een nieuwe schoolorganisatie	26
4.5.	Naar een nieuwe administratieve structuur	31
4.6.	Voorwaardenstructuur.....	32
5.	Het avond-avo	35
6.	Van beleidsvoorbereiding naar beleidsuitvoering	39
	Literatuuropgave	41
	Lijst van gebruikte afkortingen	46

VOORWOORD

De minister van Welzijnszaken benoemde per 19 mei 1995 een stuurgroep teneinde hem aanbevelingen te doen met betrekking tot de herstructurering van het avo en daarna als projectgroep betrokken te zijn bij de uitwerking, begeleiding en uitvoering van de voorstellen.

Met genoegen biedt de Stuurgroep Herstructurering Avo (SHA) u hierbij de nota aan, waarin voorstellen zijn geformuleerd inzake de herstructurering van het mavo, havo en vwo.

Deze nota bevat de visie van de stuurgroep, zoals die zich uitgekristalliseerd heeft na gedachtewisselingen met nagenoeg alle groeperingen die betrokken zijn bij het onderwijs op Aruba door middel van hearings, studiedagen en andere vormen van feedback (terugkoppeling). Aan deze ontmoetingen hebben leerlingen, leerkrachten, schoolleiders, schoolbesturen, overheidsambtenaren, parlementariërs, vakbondsleiders, vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en afleverende en ontvangende scholen deelgenomen. Hun bijdrage, samen met de uitgebreide literatuurstudie en de oriëntatiereizen naar de Nederlandse Antillen, Nederland en de Verenigde Staten, hebben geleid tot de achtereenvolgende publicaties van de stuurgroep: de deelnota (oktober 1996), de discussienota (juli 1997) en de thans voor u liggende eindnota.

Bij het ontwerpen van deze visie heeft de stuurgroep steeds de belangen van het Arubaanse onderwijs voor ogen gehad en getracht die zoveel mogelijk te dienen. Gestreefd is een zo groot mogelijke stap te zetten in de richting van een verbeterd en modern avo. De stuurgroep heeft daarbij steeds nauw overleg gepleegd met de minister van Onderwijs en de directeur van de Directie Onderwijs. Ook met de Staten van Aruba hebben meerdere malen ontmoetingen plaatsgevonden over de voorgenomen veranderingen in het avo.

De stuurgroep beschouwt de visie die neergelegd is in deze nota als een kader die nadere invulling moet krijgen door al degenen die zullen werken aan de daadwerkelijke herstructurering van het avo.

De stuurgroep is iedereen erkentelijk voor de bijdrage die geleverd is aan de totstand-koming van deze nota. Een bijzonder woord van dank gaat naar de twee oud-leden van SHA: Gina Botta en Wim Rutgers, die een groot aandeel hierin hebben gehad. Tot slot ook een woord van dank aan al degenen die de SHA met raad en daad hebben bijgestaan tijdens de verschillende studiedagen.

Herstructurering vergt veel energie van allen die bij dit proces zijn betrokken. De stuurgroep nodigt u hierbij uit samen deze lange weg te gaan.

De Stuurgroep Herstructurering Avo (SHA):

A.M. Hoevertsz, voorzitter

M.B. Peterson, secretaris

R.R. van Breet, lid

H.J.F. Goedgedrag, lid

M.S.M. Hoeken, lid

A.M.R. Groot, lid

1

Inleiding

De regering van Aruba geeft in de onderwijsparagraaf van haar regeerprogramma 1994-1998, neergelegd in het *Acuerdo di San Nicolas - na caminda pa un balans social nobo*, hoge prioriteit aan de totale herstructurering van het onderwijs. Op pagina 12 van het akkoord staat immers vermeld: "Base di Gobierno su maneho lo ta un proceso di restructuracion integral di nos sistema di enseñansa, saliendo di e tres notanan existente: *Renovacion di enseñansa, prioridad pa futuro; E Instituto Pedagógico; Pa un sistema di Enseñansa Bilingual na Aruba*". Deze nota's dateren alle drie van 1988. Ze betreffen respectievelijk de contouren van een geheel nieuw onderwijssysteem, voorstellen voor een nieuwe initiële opleiding en de nascholing van de onderwijsgevenden en een pleidooi voor de invoering van tweetalig basis-onderwijs.

Van deze nota's is die van de Stuurgroep Herstructurering Onderwijs, *Renovacion di Enseñansa, prioridad pa futuro*, meestal kortweg de SHO-nota genoemd, de meest fundamentele, aangezien hierin het gehele onderwijs onder de loep wordt genomen. Deze SHO-nota staat echter niet op zich, maar grijpt terug naar de BNC-nota van 1981: *Enseñansa pa un y tur / Education for one and all. Een visie op het toekomstig onderwijsbeleid*, die zelf weer teruggrijpt naar deels de Unesco-nota van 1976: *Education: Issues and Priorities for Development* en deels de PDB-nota van 1976: *Naar een nieuw toekomstbeeld voor ons Antilliaans onderwijs*. Hiermee wil zijn gezegd dat de discussie over onderwijsvernieuwing niet van recente datum is; het is de daadwerkelijke implementatie van deze vernieuwing die van recente datum is.

In 1987 werd reeds een begin gemaakt met de herstructurering van het opleidingsonderwijs: het IPA-project. De initiële opleiding, die in 1990 van start is gegaan, kent intussen diverse lichtingen van afgestudeerden en is inmiddels geëvalueerd. De nascholing draait op volle toeren. Met ingang van het schooljaar 1995/96 ging het epb, na een aantal jaren van voorbereiding, daadwerkelijk van start. In 1997 volgde het epi. Met de herstructurering van het kleuter-, basis- en speciaal onderwijs is inmiddels eveneens een begin gemaakt met de instelling van de projectgroep PRIEPEB. De herstructurering van het avo moet gezien worden in dit totale kader van de noodzakelijk geachte herstructurering.

Zoals gesteld, benoemde de minister van Welzijnszaken per 19 mei 1995 een stuurgroep "teneinde hem aanbevelingen te doen en daarna als projectgroep betrokken te zijn bij de begeleiding en implementatie" van de herstructurering van het avo. De noodzaak tot herstructurering van het avo wordt gevonden in twee redenen. Enerzijds omdat ons avo onvoldoende eigen is en daardoor onvoldoende aansluit op de specifieke behoeften van de Arubaanse samenleving. Anderzijds omdat het onderwijs onvoldoende dynamisch is en daardoor onvoldoende aansluit bij de mondiale ontwikkelingen op het gebied van het onderwijs. De door de minister ingestelde stuurgroep (de Stuurgroep Herstructurering AVO, kortweg: SHA) is een ministeriële commissie die handelt in directe opdracht van de minister van Welzijnszaken. Als zodanig heeft de SHA een adviserende rol naar de minister van Welzijnszaken en de Directie Onderwijs toe.

Het werk van ministeriële commissies, zoals de SHA, is een vorm van beleidsvoorbereiding. Na de beleidsvoorbereiding volgt de beleidsuitvoering, in de regel door aparte projectorganisaties binnen de Directie Onderwijs. Deze projectorganisaties, zoals het projectbureau epb, staan als het ware dwars op de functionele organisatie van de Directie Onderwijs, omdat verschillende afdelingen daarvan aan deze projecten bijdragen. Deze projectorganisaties zijn belast met de onderwijsinnovatie, totdat de zorg voor het vernieuwde onderwijs geheel in de normale structuur van de Directie Onderwijs is opgenomen.

De SHA is belast met de beleidsvoorbereiding met betrekking tot de herstructurering van het algemeen voortgezet onderwijs. Als zodanig is de taakopdracht van de SHA duidelijk toekomst- en vernieuwingsgericht. De SHA gaat daarbij uit van de vernieuwingsvoorstellen uit de SHO-nota van 1988. Echter dient te worden opgemerkt dat in de praktijk de onderwijsvernieuwing anders is aangepakt dan in de SHO-nota voorzien was. De SHO-nota gaat immers uit van een lineaire aanpak van de vernieuwingen, van kleuteronderwijs naar hogere vormen van onderwijs. In de praktijk zien we dat wegens de dringende noodzaak van vernieuwing van het voortgezet onderwijs, eerst het beroepsonderwijs en nu het algemeen voortgezet onderwijs worden aangepakt, voordat het kleuter- en basisonderwijs zijn vernieuwd. Men kan dus stellen dat er sprake zal zijn van een overgangsfase. Maar de SHA verliest in deze overgangsfase de uiteindelijke SHO-streefdoelen niet uit het oog. Ze laat de weg daartoe volledig open en bereidt in haar voorstellen deze uiteindelijke doelen zelfs voor.

2

SAMENVATTING

De onderhavige nota, “Na caminda pa restructuracion di nos enseñansa secundario general”, van de Stuurgroep Herstructurering Avo (SHA) bevat voorstellen voor de herstructurering van het huidige mavo, havo en vwo.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de huidige situatie, waarbij wordt gekeken naar de historische ontwikkeling van het avo en naar de kwantitatieve ontwikkelingen in het avo van, met name, de laatste tien jaar. De kern van hoofdstuk 3 is een analyse van de knelpunten in het huidige avo, als opstap naar de herstructureringsvoorstellen in hoofdstuk 4.

In hoofdstuk 4 presenteert de stuurgroep haar voorstellen voor de herstructurering van het avo. In paragraaf 4.1 worden de algemene uitgangspunten, die aan de voorstellen ten grondslag liggen, besproken.

In paragraaf 4.2 wordt de voorgestelde nieuwe structuur gepresenteerd: de basiscyclus, het profielvoorbereidend jaar en het profieldeel.

In paragraaf 4.3 wordt ingegaan op het curriculum: de uitgangspunten, de pedagogisch-didactische inrichting, de talen, de inhoud en de afsluiting. Gekozen wordt voor een eigen toekomst-, vernieuwings- en maatschappijgericht curriculum, gekenmerkt door een bredere vorming en een nadruk op toepassing, vaardigheden en samenhang, waarin rekening wordt gehouden met de verschillen tussen leerlingen en de specifieke behoeften en noden van Aruba.

In paragraaf 4.4 doet de stuurgroep voorstellen voor een nieuwe schoolorganisatie, aangezien de voorgestelde curriculaire en structurele innovaties nopen tot schaalvergroting. Er wordt gepleit voor een zelfstandige school met een andere, meer gedifferentieerde managementstructuur en voor een nieuwe organisatie van de leerlingen, leerkrachten en tijd.

In paragraaf 4.5 pleit de stuurgroep voor een nieuwe administratieve structuur, met een terugtrekkende overheid, die echter steeds zorgt voor vernieuwing en kwaliteitsborging, en met een nieuw schoolbestuur op afstand.

In paragraaf 4.6, tenslotte, wordt ingegaan op de voorwaarden voor vernieuwing, met name op het gebied van de nascholing, de leerplan-, toets- en materiaalontwikkeling, de fysieke infrastructuur en de samenwerking op onderwijsgebied.

In hoofdstuk 5 worden voorstellen gedaan voor een nieuwe inrichting van het avond-avo. Deze voorstellen zijn echter zeer globaal en dienen door een speciale commissie voor het niet-formeel onderwijs nader te worden uitgewerkt.

In hoofdstuk 6 geeft de stuurgroep in grote lijnen de weg aan van beleidsvoorbereiding naar beleidsuitvoering. De te volgen stappen worden nader uiteengezet. Eén van belangrijkste activiteiten is de productie van het projectdos dat dienst moet doen als leidraad voor de planmatige voorbereiding van de invoer van het nieuwe avo.

De nota wordt afgerond door de literatuuropgave en een lijst van gebruikte afkortingen.

3

HET AVO: DE HUIDIGE SITUATIE

De ontwikkeling van het avo

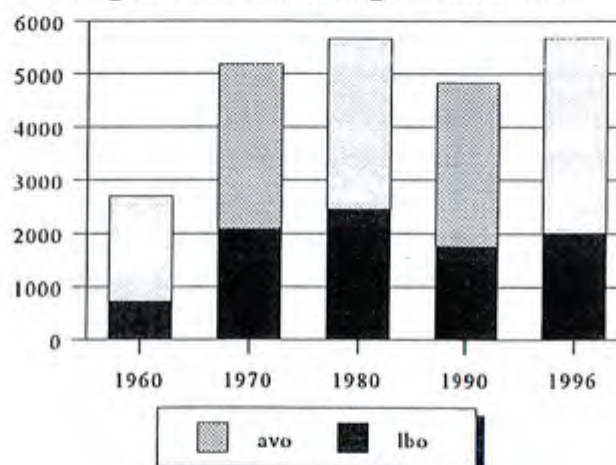
De eerste vorm van voortgezet onderwijs op Aruba was het uitgebreid lager onderwijs (ulo) dat in 1910 werd ingevoerd. Hieraan werd later het meer uitgebreid lager onderwijs (mulo) toegevoegd. Deze ontwikkeling is naderhand in de Onderwijsverordening 1935 vastgelegd, waarin de volgende vier schooltypen werden onderscheiden: glo-a, glo-b, ulo en mulo. Aan deze schooltypen werden in de jaren '50 nog het beroepsonderwijs (technische scholen en huishoudscholen) en het middelbaar onderwijs (hbs) toegevoegd. In 1968 werd in navolging van de invoering van de Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO) in Nederland, ook op Aruba (toentertijd nog deel uitmakend van de Nederlandse Antillen) het zgn. mammoetsysteem van voortgezet onderwijs ingevoerd. Deze wijziging van het stelsel van voortgezet onderwijs heeft echter pas in 1979 haar wettelijke grondslag gekregen in de Landsverordening Voortgezet Onderwijs.

Sinds 1968 kennen we op Aruba het beroepsonderwijs (onderverdeeld in lager, middelbaar en hoger beroepsonderwijs), het algemeen voortgezet onderwijs (onderverdeeld in middelbaar en hoger algemeen voortgezet onderwijs) en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. In 1995 is begonnen met de vervanging van het traditionele lager beroepsonderwijs (bestaande uit het lager technisch onderwijs, het lager huishoud- en nijverheidsonderwijs en het economisch, toeristisch en administratief onderwijs) door een nieuw, geïntegreerd systeem: 'het educacion profesional basico'. Thans worden ook voorstellen ontwikkeld voor de vernieuwing van het algemeen voortgezet onderwijs, waaronder in deze nota zowel het middelbaar en hoger algemeen voortgezet onderwijs, als het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs worden verstaan.

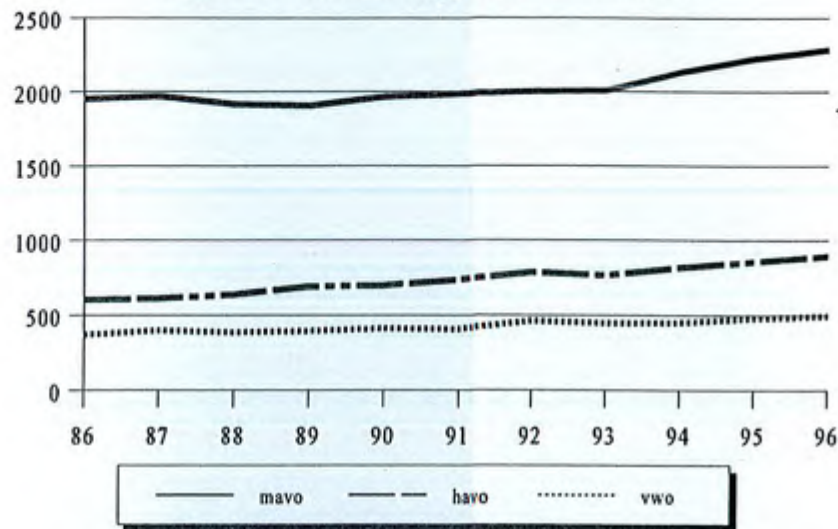
Het huidige avo in cijfers

Mede vanwege zijn primaat heeft het avo steeds meer leerlingen gehad dan het lbo. Wel zien we dat de verhouding tussen avo en lbo varieert (Figuur 1).

Figuur 1: Verdeling avo/lbo lln.

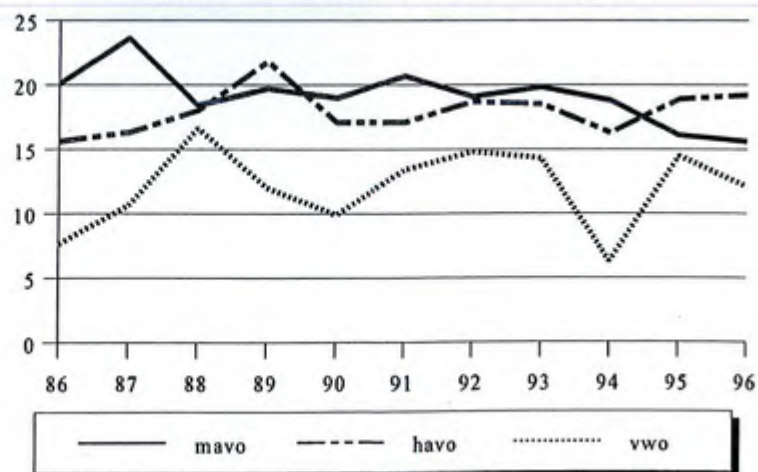
Figuur 2: Leerlingenaantallen avo

Bezien we de instroom, dan zien we dat de laatste vijf jaar gemiddeld zo'n 20% van de leerlingen van de 6de klas van het basisonderwijs naar de brugklas havo/vwo gaat, zo'n 50% naar het mavo en zo'n 30% naar het lbo. Zoals uit Figuur 2 blijkt, is het avo na een periode van stagnatie (vooral wat betreft het mavo), nu in een periode van duidelijke groei terechtgekomen.

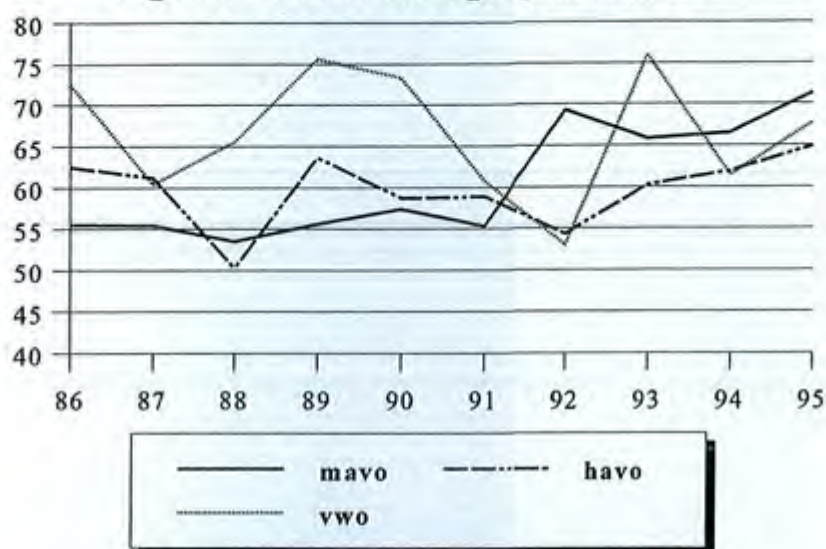
De interne efficiëntie van het avo de laatste tien jaar laat echter te wensen over. Het percentage zittenblijvers is in alle drie schooltypen hoog (Figuur 3). De laatste tien jaar schommelt het percentage zittenblijvers in het mavo tussen de 16 en 23 percent, in het havo tussen de 16 en 22 percent en in het vwo tussen de 6 en 17 percent.

Figuur 3: Percentage zittenblijvers

Het percentage geslaagden is in alle drie schooltypen laag (Figuur 4). De laatste tien jaar schommelt het percentage geslaagden in het mavo tussen de 54 en 71 percent, in het havo tussen de 50 en 65 percent en in het vwo tussen de 53 en 76 percent.

Figuur 4: Percentage geslaagden

Uit onderzoek naar de pakketkeuze van de leerlingen van het avo (zie: Cahiers Onderwijsstatistiek nr.15, 1993) blijkt dat de meest gevolgde vakken in het mavo in de periode 1985-1991 Nederlands, Engels en Spaans waren. De beste resultaten zijn in deze periode geboekt in de vakken Spaans, Nederlands en geschiedenis. De meest gevolgde vakken in het havo waren Nederlands, Engels en wiskunde. De beste resultaten zijn geboekt in de vakken Spaans, Frans en scheikunde. De meest gevolgde vakken in het vwo, tenslotte, waren Engels, Nederlands en wiskunde I/A. De beste resultaten zijn geboekt in de vakken Spaans, Frans en biologie.

Uit onderzoek naar de uitstroom vanuit het avo (zie: Cahiers Onderwijsstatistiek nr. 30, 1996) blijkt dat in de periode 1989-1994 zo'n 59 percent van de eindexamenkandidaten van het mavo is geslaagd. Van de niet-geslaagden probeert zo'n 90 percent het opnieuw; de meesten op het dag-mavo. De voornaamste bestemming van de geslaagden is het havo, gevolgd door het mavo. In deze zelfde periode is zo'n 58 percent van de eindexamenkandidaten van het havo geslaagd. Van de niet-geslaagden probeert zo'n 87 percent het opnieuw; de meesten op het dag-havo. De voornaamste bestemming van de geslaagden is studie in het buitenland middels een studiefinanciering. Daarnaast stroomt één van elke vier door naar het vwo. Tenslotte is in deze periode zo'n 66 percent van de eindexamenkandidaten van het vwo geslaagd. Van de niet-geslaagden probeert zo'n 76 percent het opnieuw. De voornaamste bestemming van de geslaagden is studie in het buitenland.

Een analyse van de knelpunten in het huidige avo

Het huidige avo is gemodelleerd naar het mammoetsysteem van de Nederlandse Wet op het Voortgezet Onderwijs. In 1968 is besloten om de veranderingen in het Nederlandse voortgezet onderwijs zoveel mogelijk te volgen. Deels om de toelating tot het Nederlandse hoger onderwijs veilig te stellen en deels vanwege de invloed toentertijd van de lokale Nederlanders in de overheid en het onderwijs. Hiermee werd echter gekozen voor een onderwijssysteem dat een product is van andere maatschappelijke en educatieve ontwikkelingen. Voor wat betreft het avo is er dan ook sprake van een geringe geworteldheid in de eigen cultuur van Aruba, zoals met name blijkt uit de leermiddelen en de voertaal. Hoewel thans meer wordt gedaan aan eigen leerplan- en materiaalontwikkeling, vooral op het gebied van de meer cultuurgebonden mens- en maatschappijvakken, overheersten lange tijd Nederlandse leerinhouden met de achterliggende culturele oriëntatie. Het Nederlands als voertaal

in het avo scheidt, zoals ook in de rest van het onderwijs, voor de niet-Nederlands-sprekende leerlingen een achterstandssituatie en een ongelijkheid van kansen.

Het huidige avo is weinig geworteld in de eigen samenleving. In het onderzoeksrapport *"De hitte van de dag..."* (1993) over de problematiek van het havo/vwo op Aruba, wordt gesproken van "het tekort aan steun van sommige ouders en verzorgers aan de inspanningen van de schoolleiding en docenten" en over de "kloof" tussen het Colegio Arubano en het "huismilieu". Het cultureel en maatschappelijk isolement van het onderwijs, onder meer tot uiting komend in de geringe betrokkenheid van de ouders, is echter slechts één zijde van de medaille. De andere kant van de medaille is de geringe verantwoordelijkheid van het onderwijs naar de ouders en de bredere samenleving toe, hetgeen zijn isolement alleen maar vergroot. Niet alleen de ouders, maar ook de leerlingen zijn vervreemd van het onderwijs, vooral als gevolg van de kloof tussen de traditionele schoolcultuur en de hedendaagse Arubaanse jeugdcultuur. Dit leidt tot een gebrek aan motivatie of zelfs tot onderwijsweezin.

Zoals gezegd, is in 1968 gekozen voor het zoveel mogelijk volgen van de veranderingen in het Nederlandse voortgezet onderwijs. Hiermee is gekozen voor een strakke koppeling van het Arubaanse onderwijssysteem aan het Nederlandse op grond van dezelfde examens, hetzelfde examenprogramma, dezelfde leerplannen, dezelfde leerboeken en dezelfde leerkrachten qua opleiding en vorming. Hoewel in de loop van de tijd deze koppeling minder is geworden (men kan zelfs spreken van een proces van "selectieve ontkoppeling", soms uit eigen keuze, soms uit overmacht) worden nog steeds de helft van de eindexamens van het mavo en het merendeel van de eindexamens van het havo en vwo uit Nederland betrokken.

Het spreekt voor zich dat daar waar deze examens typisch Nederlandse elementen bevatten, ze de Arubaanse leerlingen onnodig benadelen. Het meest problematische aspect van de hier beschreven koppeling is echter dat veranderingen in het avo niet van binnenuit komen, maar door de ontwikkelingen in Nederland worden gedictieerd. Er is dan ook sprake van weinig eigen sturing; meer van een reageren op Nederlandse ontwikkelingen, bijvoorbeeld in de vorm van selectieve ontkoppeling. Eén van de vele voorbeelden hiervan is het vak economie (de keuze in Nederland) vs. handelskennis (de keuze op Aruba) in het mavo.

Het huidige avo is een product van het (Europees) onderwijskundig denken van de jaren '50 en '60. Met de groei van het voortgezet onderwijs in de periode na de Tweede Wereldoorlog, deed zich de vraag voor wat het beste systeem was om tegemoet te komen aan zowel de gestegen sociale vraag naar onderwijs, als de maatschappelijke behoefte aan beter geschoolden. Met het mammoetsysteem is gekozen voor een gedifferentieerd aanbod aan voortgezet onderwijs om aldus tegemoet te komen aan de verschillen in aanleg, tempo en belangstelling van de leerlingen. Door te kiezen voor een categoriaal systeem van voortgezet onderwijs is echter ook gekozen voor de vroegtijdige voorsortering van de leerlingen op de leeftijd van 11+. In de loop van de tijd zijn er echter steeds meer vragen gerezen rond de aansluiting tussen het basis- en voortgezet onderwijs, met name voor wat betreft de leeftijd (11+) waarop en de rechtvaardigheid en doeltreffendheid van de criteria waarmee de leerlingen worden voorgesorteerd.

Ook de inrichting van het onderwijsleerproces (groeperingsvormen en didactische werkvormen) binnen het huidige avo weerspiegelt dit onderwijskundig denken. Het

frontaal, klassikaal lesgeven binnen een leerstofjaarklassensysteem is tamelijk vanzelfsprekend in een onderwijssysteem dat leerlingen homogeniseert in categoriale schooltypen. De geringe interne efficiëntie van het avo, met name het hoge percentage zittenblijvers en het lage percentage geslaagden (zie Figuur 3 en 4), is een direct gevolg van het hanteren van het leerstofjaarklassensysteem. De klachten over het gebrek aan kennis en vooral aan vaardigheden van de avo-abituriënten, van de zijde van zowel het hoger onderwijs als van de werkgevers, verwijzen naar het proces waarbij de functionaliteit van de kennis verloren is gegaan. Men leert voor het volgende proefwerk, het volgend examen, daarna mag men al het geleerde weer vergeten.

In vergelijking met het vroegere systeem van mujo en hbs kent het huidige avo niet alleen een verdergaande specialisatie, maar ook een grotere vrijheid in het samenstellen van het vakkenpakket voor het eindexamen. In de praktijk blijkt dat deze grotere vrijheid, door het ontbreken van voldoende begeleiding op school of door de druk van de ouders thuis of door traditionele opvattingen bij de leerlingen over moeilijke en makkelijke vakken en over jongens- en meisjesvakken, vaak tot verkeerde of oneigenlijke keuzes leidt. Zo blijkt uit het verslag *"Het onderwijs op Aruba in beeld, schooljaar 1995/96"* (1996) dat de jongens meer dan de meisjes naar de exacte vakken neigen en daarin ook betere resultaten boeken, terwijl de meisjes meer dan de jongens naar de talen neigen en daarin ook betere resultaten boeken. Het systeem van vakkenpakketten heeft geleid tot een versmalling van het vormingsaanbod in het avo, met daarbinnen, zoals reeds gezegd, een overwegende nadruk op de cognitieve aspecten. De aansluitingsproblemen die de huidige avo-abituriënten ondervinden bij het doorstromen naar het mbo, hbo en wo, zowel hier als in het buitenland, zijn voor een groot deel toe te schrijven aan deze enge, cognitief gerichte specialisatie.

Een veel gehoorde klacht van de scholen voor avo is dat ze onvoldoende worden ondersteund door de hiervoor aangewezen instanties. We zien dan ook dat de onderwijsverzorging, die met het oog op de kleinschaligheid van het eiland uit doelmatigheidsoverwegingen bij de Directie Onderwijs is gecentraliseerd, zich dan ook meer richt op het primair onderwijs en slechts incidenteel diensten verleent aan het secundair onderwijs, meestal op het gebied van de psychodiagnostiek. Door de koppeling met en gerichtheid op Nederland heeft men niet alleen de verzorging, maar ook de kwaliteitsborging van het avo laten liggen; dit laatste met name door het overnemen van de Nederlandse eindexamens. Deze eindexamens, die primair dienen voor de publieke certificering van het gevolgde onderwijs, is men in de loop van de tijd ook gaan gebruiken als een indicatie voor de kwaliteit van het onderwijs. Immers, als de Arubaanse avo-leerlingen met goed gevolg dezelfde examens als de Nederlandse avo-leerlingen kunnen afleggen, dan moet het wel goed zijn gesteld met de kwaliteit van het lokale onderwijs. Op grond van deze redenering (die bijvoorbeeld ook in het eerder genoemde rapport *"De hitte van de dag..."* is terug te vinden) is nooit de noodzaak gevoeld om te komen tot een meer eigen, in de scholen geconcentreerd systeem van kwaliteitsborging.

Op grond van het beginsel van vrijheid van onderwijs, gekoppeld aan het principe van gelijkbesteding, is het onderwijs op Aruba overwegend niet-openbaar. Zo ook het avo: de huidige 10 dagscholen voor avo worden beheerd door vier schoolbesturen. Het openbaar schoolbestuur beheert twee mavo-scholen, het rooms-katholiek schoolbestuur (SKOA) beheert vijf mavo-scholen, het protestants-christelijk schoolbestuur (SPCOA) beheert twee mavo-scholen en het eveneens katholiek schoolbestuur SMOA beheert de enige havo/vwo-school.

Als gevolg van deze schoolbestuurlijke versnippering van de negen mavo-scholen, hebben vele van deze scholen onvoldoende schaal voor een goed personeelsbeleid (teveel leerkrachten moeten ook buiten hun specialisatie les geven), een efficiënte benutting van (vak)lokalen en een verantwoorde outillage (zoals laboratoria voor de natuurwetenschappelijke vakken), hetgeen negatieve gevolgen heeft voor de kwaliteit van het verzorgde onderwijs. Ook zijn de avo-scholen in de regel te klein voor een eigen intern management- en specialisatiestructuur, waardoor ze veel zelfstandiger de taken op het gebied van de verzorging (incl. kwaliteitsborging) en beheer kunnen uitvoeren. Echter, zelfs bij het Colegio Arubano dat in principe wel voldoende schaal heeft, bestaat "de indruk dat een andere invulling van het schoolmanagement gewenst is om de problemen van de school het hoofd te kunnen bieden" (*"De hitte van de dag..."*, p.19/20).

Al met al moet worden geconcludeerd dat het huidige avo niet meer voldoet. Het is onvoldoende eigen en sluit daarom niet aan op de specifieke behoeften en noden van Aruba. Het is onvoldoende dynamisch en loopt daarom achter op de ontwikkelingen (op maatschappelijk en onderwijskundig gebied) in zowel eigen land als buitenland en er is sprake van onvoldoende rendement. De hier gesignaleerde knelpunten vragen om een grondige herziening van het avo en in het volgende hoofdstuk zal de stuurgroep nader ingaan op de verschillende aspecten van deze herstructurering.

4

NAAR DE HERSTRUCTURERING VAN HET AVO

De in het huidige avo geconstateerde knelpunten zijn dermate urgent dat directe herstructurering imperatief is. De urgentie is het gevolg van zowel interne als externe oorzaken. Het huidige avo is onvoldoende deel van de moderne Arubaanse maatschappij en heeft het contact met de ontwikkelingen in die maatschappij grotendeels verloren. Anderzijds hebben de ontwikkelingen in het Nederlandse avo, zoals de basisvorming en de tweede fase waarin andere exameneisen zullen gelden, voor een schokeffect gezorgd dat tot herbezinning op het avo noodzaakt.

De grenzen van de vernieuwingsmogelijkheden worden voorlopig bepaald door de volgende omstandigheden. Terwijl het mavo opleidt tot het epi, geldt voor het havo en vwo dat aansluiting geboden moet worden bij zowel het plaatselijke als het buitenlandse hoger onderwijs. Vele van onze havo- en vwo-afgestudeerden gaan voor een vervolgstudie naar het buitenland. Terwijl het mavo dus - afgezien van de examenproblematiek - haar eigen weg kan gaan, geldt dit in mindere mate voor het havo en het vwo. Aansluiting bij het buitenlandse hoger onderwijs is om praktische en financiële redenen vooralsnog een belangrijke randvoorwaarde bij de vernieuwing van havo en vwo.

4.1 Uitgangspunten

Uitgangspunt voor een vernieuwd avo is een nieuwe pedagogisch-didactische benadering, waaruit een nieuwe schoolorganisatie voortvloeit. Daarbij dient benadrukt te worden dat de structurele vernieuwingen het gevolg zijn van de pedagogisch-didactische vernieuwingen, en niet omgekeerd.

Onderwijsvernieuwing is een intensief proces met veel facetten. Het vraagt derhalve veel energie, veel tijd van voorbereiding en uitvoering. Het kan alleen verwezenlijkt worden als ze gedragen wordt door alle belanghebbenden die daarbij actief participeren. Zowel de leerlingen, de ouders als de leraren dienen in een sfeer van betrokkenheid en veiligheid open te staan voor aanpassingen. De noodzakelijke onderwijsvernieuwing mag door de participanten dan ook niet als bedreigend ervaren worden.

De principiële uitdaging van een vernieuwd Arubaans avo ligt in het elimineren van de verstarring waarin ons huidige avo zich bevindt. Een toekomstig avo dient dynamisch, vernieuwings- en toekomstgericht te zijn, waarin creativiteit en permanente aanpassing centraal zullen staan.

Ons toekomstig avo combineert het Arubaans eigene, dat zich uit in een geworteld zijn in de samenleving en haar cultuur, met een open blik voor mondiale ontwikkelingen. Het nieuwe avo mag zich geenszins isoleren. Het nieuwe avo is als een huis dat stevig gefundeerd is in de eigen bodem, maar dat zijn vensters wijd opent naar de buitenwereld, dat uitzicht biedt op wat er buiten gebeurt en dat zich openstelt voor mondiale ontwikkelingen. Het volgt primair de eigen behoefte en zoekt daarbij naar mogelijkheden van internationale participatie die tot zijn voordeel kunnen strekken.

Het nieuwe avo staat actieve, zelfstandige en kritische leerlingen voor met een brede vorming en ontwikkeling, volgens moderne maatschappelijke eisen. Het te realiseren onderwijsaanbod biedt de leerlingen een hechte basis voor hun persoonlijke ontwikkeling, bereidt hen voor op verdere studie en beroep en is er tevens op gericht hun maatschappelijk functioneren te bevorderen. Naast aandacht voor de ontwikkeling van elke leerling afzonderlijk, dienen samenwerking en sociale vorming van de leerling doel van het vormingsaanbod te zijn.

Het nieuwe avo treedt uit zijn maatschappelijk isolement en wordt in de maatschappij ingebed, zodat leerlingen en ouders zich erin kunnen herkennen en thuisvoelen. Het avo wordt gezien als opvoedingspartner van de huiselijke opvoeding. De ouders worden nauw bij het onderwijs betrokken. Zij hebben inspraak in het schoolbeleid en de school legt verantwoording af van het gevoerd beleid aan de ouders en de rest van de gemeenschap. De leerling staat centraal in het onderwijs. De school dient een leersituatie te creëren waarin de leerling zich zowel fysiek als mentaal veilig voelt.

In het nieuwe avo is geen plaats meer voor een sterk hiërarchische structuur, maar wordt ervan uitgegaan dat alle participanten in en buiten de school, zoals ouders, leerlingen, leraren, onderwijsondersteunende medewerkers, schoolleiding, bestuurders en onderwijsinstanties, zich intensief bij het onderwijs betrokken voelen in een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Een avo dat aan de bovengeschetste algemene uitgangspunten beantwoordt, zal er één van kwaliteit zijn, waarin het maximaal haalbare wordt nagestreefd. Niemand van de bij het vernieuwde onderwijs betrokkenen neemt (meer) genoegen met het minimum. Kwaliteit is uitgangspunt en streefdoel. Prestaties boven het gemiddelde worden positief gewaardeerd door alle bij het onderwijs betrokkenen.

De hiervoor beschreven algemene uitgangspunten dienen vertaald te worden in een nieuwe pedagogisch-didactische benadering, waarbij het uitgangspunt verschuift van het onderwijzen door de leraar naar het leren van de leerling, van de aandacht voor het leerproduct naar die voor het leerproces. De nieuwe aanpak zal gekenmerkt worden door enerzijds individualisering, anderzijds samenwerking, in alle gevallen door flexibiliteit. Deze eisen vragen om goed ingerichte practica, studieruimtes en mediatheken. De outillage van de toekomstige avo-school is er één waarin technische hulpmiddelen als vanzelfsprekend geïntegreerd zijn.

Organisatorisch hebben de algemene en de pedagogisch-didactische uitgangspunten als voorwaarde een zelfstandige school, die meer armslag heeft dan de huidige. De school als lerende organisatie staat centraal. De overheid treedt in zoverre terug dat ze richtlijnen voor het algemene onderwijsbeleid uitzet en controleert. Deze richtlijnen worden in de school zelf concreet uitgewerkt en verwezenlijkt. Echte onderwijsvernieuwing heeft alleen werkelijk succes als het "top down model" en het "bottom up model" geharmoniseerd worden. Uitdaging zal zijn deze zelfstandige, grote school toch zodanig in te richten dat de intimiteit van kleinere organisatie-eenheden binnen het geheel niet verloren gaat. De nieuwe school biedt alle mogelijkheden zoveel mogelijk onder één dak aan, echter in kleinere eenheden verdeeld.

4.2 De nieuwe structuur

Uitgangspunten

Terwijl tot voor kort de leraar en de ouders een vijfvoudige keuze moesten maken voor een in de regel twaalfjarige leerling, wil de nieuwe structuur dit keuzemoment met zijn vele consequenties uitstellen naar een later tijdstip waarop die keuze meer verantwoord gemaakt kan worden. Een tweede grondgedachte is de doorstroming in het vervolgonderwijs te vergroten en het huidige probleem van het zittenblijven zoveel mogelijk te elimineren. Op weg naar het model van de SHO-nota wordt voorgesteld aan het einde van de basisschool te kiezen tussen enerzijds het epb en anderzijds een ongedeeld avo waarin het huidige mavo, havo en vwo verenigd zijn. Waar nu in feite het Colegio Arubano de enige school is met een brugklas, wordt deze brugklas verbreed naar alle drie typen van het avo. Waar de brugklas nu slechts eenjarig is, wordt voorgesteld deze tot een periode van twee jaar te verlengen. Dit mede terwille van de parallelle met de tweejarige basiscyclus van het epb en als een eerste opstap naar de toekomstige driejarige ongedeelde derde cyclus van de SHO-nota.

Een dergelijke tweejarige gezamenlijke brugperiode heeft naast uitstel van keuze, langer gezamenlijk onderwijs voor alle avo-leerlingen tot gevolg. Voorwaarde tot succes hiervan zijn de hiervoor geschetste pedagogisch-didactische vernieuwingsideeën die individualisering, flexibilisering en samenwerking tot uitgangspunt hebben. Om hieraan tegemoet te komen, dient de school een groot scala van mogelijkheden te kunnen bieden. Dat vereist schaalvergroting van onze onderwijsinstellingen. Terwijl in de basiscyclus de persoonlijke en maatschappelijke vorming centraal staan, zal daarna ook de voorbereiding op de vervolgstudie benadrukt worden.

Inrichting en locatie

Het nieuwe avo bestaat uit een tweejarige gezamenlijke basiscyclus voor alle avo-leerlingen, gevolgd door een profielvoorbereidend jaar en het profieldeel van de bovenbouw, die vooralsnog volgens de huidige categoriale mavo, havo en vwo georganiseerd zullen zijn (Figuur 5). De profielen van de bovenbouw zijn samenhangende vakkencombinaties die voorbereiden op verdere studie in een bepaalde sector van het postsecundair onderwijs (mbo/epi, hbo en wo). Als zodanig zijn zij een mengvorm van de (vaste) afdelingen in het mulo/hbs-systeem en de (vrije) vakkenpakketten in het mammoetsysteem.

Wil men in het toekomstige avo voldoen aan de moderne eisen die aan zelfstandig opererende leerinstellingen gesteld worden, dan is schaalvergroting zonder meer geboden. Voorgesteld wordt om de huidige avo-scholen samen te voegen tot één scholengemeenschap, met locaties in Oranjestad, Santa Cruz en San Nicolaas, met in Santa Cruz alleen de basiscyclus, die organisatorisch nauw verbonden zal zijn met het epb ter plaatse. Schaalvergroting biedt evidente voordelen wat betreft de beschikbaarheid en het doelmatig gebruik van mensen en middelen, waardoor sprake zal zijn van een optimaler voorzieningenniveau, dat toch betaalbaar blijft. Deze schaalvergroting hoeft echter geenszins te leiden tot een onpersoonlijke en bureaucratische organisatie, zoals vaak wordt gevreesd. Niet alleen heeft de school, zoals gezegd, verschillende locaties, maar op elke locatie is de inrichting bovendien zodanig dat er sprake is van kleinere eenheden, waarin leerlingen en leerkrachten leren en onderwijzen. Op deze manier wordt gebruik gemaakt van de voordelen van schaal, terwijl de nadelen zoveel mogelijk worden vermeden.

halen; een havo-leerling krijgt maximaal zes jaar voor zijn havo-diploma; een vwo-leerling maximaal zeven jaar voor zijn vwo-diploma. Naast de grotere doorstroming brengt deze organisatievorm een aanzienlijke kostenbesparing met zich mee, die weer geïnvesteerd kan worden in het verhogen van het voorzieningenniveau van de school.

De mavo-afgestudeerde stroomt door naar het epi. Het havo geeft aansluiting op zowel het Arubaanse (IPA, FEF) als buitenlandse, met name Nederlandse, hoger onderwijs. Het vwo geeft aansluiting op de Universiteit van Aruba en buitenlandse, met name Nederlandse, universiteiten. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid om door te stromen van mavo naar havo en van havo naar vwo.

4.3 Curriculum

Uitgangspunten

In het curriculum van het avo zal het accent verschuiven van kennis als doel naar kennis als middel. Het oude ideaal van kennis omwille van de kennis zal plaats moeten maken voor kennis omwille van het praktisch nut. Het geleerde moet toepasbaar zijn, de leerling moet er iets mee kunnen doen. Bovendien zal de nadruk niet alleen meer liggen op het verwerven van kennis en inzicht, maar er zal voortaan evenveel aandacht worden besteed aan het aanleren van verschillende vaardigheden, zoals studievaardigheden, sociale vaardigheden en communicatieve vaardigheden.

Ook zal er een verschuiving plaatsvinden van kennis in de diepte naar kennis in de breedte en in samenhang. De traditionele vakkenindeling zal plaats moeten maken voor vakkenclusters die een breder gebied bestrijken en een samenhangend geheel vormen. Daarnaast zal het nieuwe avo uitgaan van hetgeen de Arubaanse samenleving nodig heeft. Er zal sprake zijn van een brede, toekomstgerichte en maatschappij-gerichte vorming. Het avo heeft tot doel de vorming van de jeugdige tot een verantwoordelijke burger (met name in de basiscyclus) en zijn voorbereiding op de latere beroepskwalificatie in het mbo, hbo en wo (met name in de bovenbouw). De herstructurering van het avo is erop gericht deze twee functies duidelijker te profileren in de Arubaanse context. Hiermee wordt aangesloten bij de mondiale ontwikkeling voor wat betreft de nadruk op het instrumentele karakter van het onderwijs; een ontwikkeling die zeer passend als volgt wordt verwoord in het rapport van de Commissie-Delors: "Learning to be, learning to know, learning to do and learning to live together".

Daarom ook zal er meer aandacht komen voor de zelfverantwoordelijkheid en zelfwerkzaamheid van de leerling. Dit heeft consequenties voor de dagelijkse onderwijspraktijk, onder meer omdat de rollen van leerkrachten en leerlingen anders worden. Deze verschuiving van de nadruk van onderwijzen naar (leren) leren heeft ook consequenties voor de indeling van de tijd en het rooster. Niet het aantal lessen van de leraar is meer bepalend, maar de tijd die een leerling nodig heeft om zich bepaalde kennis, vaardigheden, inzichten en houdingen eigen te maken: de studielast. Ook in de leermiddelensfeer zal de nieuwe benadering zijn vertaling vinden. De kleinschaligheid van het eiland noodzaakt tot flexibel onderwijs. Immers, de eisen die gesteld worden aan de poort van de instellingen voor vervolgstudie verschillen sterk. Voor een goede aansluiting op het vervolgonderwijs, op Aruba of in het buitenland, is het zaak dat de nieuwe vakinhouden en vakkenclusters leiden tot programma's die op flexibele wijze zijn samen te stellen, zodat aan de verschillende toelatingseisen kan worden voldaan.

Naar een nieuwe pedagogisch-didactische inrichting

De hiervoor gepresenteerde nieuwe uitgangspunten vragen om een nieuwe pedagogisch-didactische inrichting. Meer aandacht besteden aan vaardigheden betekent dat een leerling niet meer passief zit te luisteren, maar een actieve leerling wordt, die al onderzoekend, met een probleemoplossende instelling, via het gebruik van verschillende informatiebronnen tot resultaten komt. Deze rapporteert hij in schriftelijke of mondelinge vorm. Hierbij komen zaken als studievaardigheden, communicatieve en sociale vaardigheden, practicum- en onderzoeksvaardigheden en werkhouding en werkinstelling aan de orde, die niet via de traditionele onderwijs-aanpak aangeleerd kunnen worden.

De leerling zal van geleid via begeleid tot zelfstandig leren moeten komen, waarbij aspecten als verantwoordelijkheid voor eigen leren, grote betrokkenheid bij het eigen leerproces en het dragen van maatschappelijke verantwoordelijkheid voorop komen te staan. De leerling dient de studie als zijn eigen verantwoordelijkheid te zien en moet hiertoe worden opgeleid.

De rol van de leerkracht verschuift hierdoor geleidelijk van leider naar begeleider. Dit heeft tot gevolg dat leerkrachten zich andere vormen van leren en onderwijzen eigen moeten maken. Het zal voor leerkrachten een zwaardere taak worden om klassen van zelfstandig lerende leerlingen te begeleiden. De schoolsfeer zal er één zijn die tot studie uitnodigt. Teamteaching zal vaak de plaats innemen van de huidige situatie waarin de leerkracht alleen voor de klas staat. Eenduidige afspraken over de organisatie, aanpak van leerlingen, vakinhouden, didactiek, leermiddelen, toetsing, afsluiting en evaluatie zijn meer dan ooit belangrijk.

Teamteaching zal eveneens in het kader van de vakkenclusters en het accent op de samenhang in de vakken noodzakelijk zijn. Tevens zal het rooster een andere vorm krijgen. De nu gebruikte lessen van 45 minuten zijn niet toereikend, wil men onderwijs realiseren waarin de zelfwerkzaamheid centraal staat. Gedacht moet worden aan grotere leseenheden van 90 minuten, waarbij de docent minder aan het woord is en de leerlingen meer zelfstandig alleen of in groepjes aan het werk zijn.

De talen in het avo

Aruba is van oudsher een multilinguale samenleving, waarin naast de officiële talen, Papiamentu en Nederlands (zie concept-landsverordening officiële talen), ook de wereldtalen Engels en Spaans een belangrijke rol vervullen. Daarnaast zijn er ook nog andere talen, die zowel in het huiselijk als in het openbaar verkeer gebruikt worden. Het taalonderwijs in het nieuwe avo dient, met het oog op het instrumentele karakter van onderwijs, aan te sluiten bij deze sociolinguïstische situatie. Daarnaast moet echter ook rekening worden gehouden met de praktische mogelijkheden voor het aanbieden van onderwijs in de verschillende talen.

De voertaal in het avo blijft voorshands het Nederlands. De continuïteit van het onderwijs, de praktische mogelijkheden op het gebied van de scholing van onderwijsgevenden, de ontwikkeling van leerplannen, leermiddelen en toetsen en de overige onderwijsinfrastructuur, maken deze keuze voorlopig onvermijdelijk. Het Nederlands is daarnaast tevens vak en wordt vanuit een didactiek van het Nederlands-als-vreemde-taal aangeboden. Het Papiamentu krijgt een eigen, belangrijke plaats in het vernieuwde avo, die recht doet aan zijn karakter van nationale taal en drager van het eigen culturele erfgoed en de eigen identiteit. Deze systematische aandacht voor het Papiamentu zal bijdragen aan zijn groei, zowel

taalkundig als wat het aantal gebruikers betreft, terwijl inzicht in de structuur van het Papiamentu (taalbeschouwing) de verwerving van de vreemde talen bevordert.

Gezien hun belang voor zowel het lokaal als internationaal verkeer, wordt in het nieuwe avo bijzondere aandacht besteed aan het Engels en Spaans; ook aan hun regionale verschijningsvormen. Daarnaast zal ook aandacht worden besteed aan andere vreemde talen die van belang zijn voor het (internationaal) maatschappelijk verkeer of voor de verdere studie, met name: Frans, Duits en Portugees. Deze vakken worden echter alleen in de bovenbouw aangeboden en wel facultatief, afhankelijk van de vraag van de leerlingen en de beschikbaarheid van leerkrachten en leermiddelen.

Curriculum van de basiscyclus

Het curriculum van de basiscyclus zal, zoals gesteld, algemeen burgervormend van karakter zijn. De eerder genoemde vaardigheden zullen in deze fase de volle aandacht krijgen. De toenemende rol van de technologie, de veranderende rolpatronen in de samenleving en de noodzaak van meer aandacht voor waarden in het onderwijs leiden tot de keuze voor de nieuwe vakken: techniek, verzorging en humanitaire educatie. In totaal komt de stuurgroep tot 23 vakgebieden die in de basiscyclus aan de orde moeten komen, te weten: Papiamentu, Nederlands, Engels, Spaans, aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijleer, humanitaire educatie, economie, verzorging, techniek, informatiekunde, biologie, natuurkunde, scheikunde, wiskunde, studiebegeleiding, muziek, tekenen, handvaardigheid, lichamelijke opvoeding, dramatische expressie en godsdienst/levensbeschouwing.

Deze vakgebieden zullen op een verantwoorde wijze moeten worden samengevoegd tot clusters. Niet alleen omdat het aantal van 23 vakken vanuit onderwijskundig oogpunt gezien te veel is, maar ook omdat er veel overlap tussen de vakinhouden bestaat. Zo zou gekozen kunnen worden voor de volgende clusters van met elkaar samenhangende vakken: mens en maatschappij (of algemene sociale wetenschappen) waarin aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijleer en economie bij elkaar worden gebracht. Daarnaast kunnen biologie, natuurkunde en scheikunde tot algemene natuurwetenschappen worden geclusterd. De expressievakken tekenen, handvaardigheid, muziek en dramatische expressie, tenslotte, kunnen tot het vak culturele en kunstzinnige vorming worden geclusterd.

Het totaal van 23 vakken wordt op deze manier gereduceerd tot de volgende 15: Papiamentu, Nederlands, Engels, Spaans, mens en maatschappij (algemene sociale wetenschappen), humanitaire educatie, verzorging, techniek, informatiekunde, algemene natuurwetenschappen, wiskunde, studiebegeleiding, culturele en kunstzinnige vorming, lichamelijke opvoeding en godsdienst/levensbeschouwing.

Deze nieuwe indeling van de vakken komt voor een groot deel overeen met die van het epb. Zo kent ook het epb de vakkenclusters mens en maatschappij (algemene sociale wetenschappen) en science (vgl. algemene natuurwetenschappen). Alleen de expressievakken zijn in het epb niet geclusterd, maar worden als keuze aangeboden. Ook de voor het avo nieuwe vakken bestaan reeds in het epb. De vergelijkbare curricula van avo en epb maken het mogelijk om in de toekomst te komen tot de integratie van de basiscyclus van het avo en de basiscyclus van het epb, zoals de SHO-nota van 1988 beoogt.

Rekening houdend met de verschillen tussen leerlingen zal in de basiscyclus van het avo sprake zijn van differentiatie naar niveau en tempo. De leerlingen van alle

niveaus zullen de basisstof van de verschillende vakken in heterogene groepen volgen, waarna ze in eigen tempo en op eigen niveau met de verdieping of de herhaling van de stof door zullen gaan. Binnen de basiscyclus zullen de leerlingen dus verschillende niveaus halen, afhankelijk van hun eigen kunnen.

Zoals gezegd, worden de vakken in de basiscyclus op verschillende niveaus aangeboden, met basis-, herhalings- en verrijksstof. De overgang naar het derde jaar vindt plaats op grond van de studieresultaten. Er is, zoals gezegd (zie paragraaf 4.2), geen eindtoets, maar de leerling selecteert zichzelf. Afhankelijk van het niveau van de behaalde vakken stroomt de leerling door naar het mavo, havo, vwo of epb.

Curriculum van het profielvoorbereidend jaar

Het algemeen doel van het derde, profielvoorbereidend jaar is naast de algemene burgervorming, de voorbereiding op de vervolgstudie. Dit leerjaar heeft dan ook de volgende specifieke kenmerken:

- de vakken worden op een meer academische wijze aangeboden, waarbij de kennismaking met het vak voorop staat;
- om te voorkomen dat de leerlingen na de basiscyclus al een definitieve keuze moeten maken voor de richting waarin ze verder willen gaan, wordt ook in dit jaar een breed vakkenpakket aangeboden;
- tevens zal in dit jaar, in verband met de keuze die gemaakt moet worden voor het vervolgprogramma na het derde jaar, veel aandacht worden besteed aan de oriëntatie op studie en beroep.

Daarom ook zal het programma van het derde jaar voor een deel bestaan uit vakken gericht op de algemene en maatschappelijke vorming (het gemeenschappelijk deel) en voor een ander deel uit vakken die voor de vervolgstudie nodig zijn (het profielvoorbereidend deel). Zoals reeds gesteld in paragraaf 4.2 is het derde jaar georganiseerd volgens de huidige categoriale indeling in mavo, havo en vwo. Het curriculum zal echter voor alle schooltypen dezelfde vakken inhouden. De vakken van het gemeenschappelijk deel worden het gehele schooljaar gegeven, terwijl de vakken die voorbereiden op de profielen in twee samenhangende specialisaties worden geclusterd, die elk een half jaar (20 schoolweken) worden gegeven.

Het gemeenschappelijk deel van het programma van het derde jaar omvat de vakken: Papiamento, Nederlands, Engels, Spaans (en facultatief Frans, Duits of Portugees), wiskunde-a, algemene natuurwetenschappen, informatiekunde, algemene sociale wetenschappen, culturele en kunstzinnige vorming, lichamelijke opvoeding, beroeporiëntatie en godsdienst/levensbeschouwing.

De verdeling van het vak wiskunde in wiskunde-a en wiskunde-b is thans alleen bekend in het havo en vwo, maar zal in de toekomst ook in het mavo worden doorgevoerd. De vakken algemene natuurwetenschappen, algemene sociale wetenschappen (ook wel mens en maatschappij genoemd) en culturele en kunstzinnige vorming (ook wel expressie genoemd) zijn de voortzetting van deze zelfde vakken uit de basiscyclus. Nieuw is het vak beroeporiëntatie, dat zoals gezegd in het programma is opgenomen in verband met de keuze die de leerlingen moeten voor het vervolgprogramma na het derde jaar.

Zoals gezegd omvat het profielvoorbereidend deel twee clusters van samenhangende vakken, die elk een half jaar (20 schoolweken) worden gegeven, t.w.:

- a. het cluster natuurwetenschappen, met de vakken wiskunde-b, natuurkunde, scheikunde en biologie en
- b. het cluster mens- en maatschappijwetenschappen cluster, met de vakken

aardrijkskunde, geschiedenis, economie-a (algemene economie) en economie-b (bedrijfseconomie/bedrijfskunde).

Curriculum van het profieldeel

Ook in het profieldeel van het nieuwe avo is de inhoud van de vakken academisch van karakter en is er een onderscheid tussen vakken gericht op de algemene en maatschappelijke vorming en vakken die voorbereiden op de vervolgstudie. Het profieldeel van het nieuwe avo omvat het vierde leerjaar van het mavo, het vierde en vijfde leerjaar van het havo en het vierde, vijfde en zesde leerjaar van het vwo. In het programma van deze jaren is, zoals gezegd, sprake van zowel algemene vorming (in het gemeenschappelijk deel) als specialisatie (in de profielen). Gezien hun relatief belang in het nieuwe avo omvat het gemeenschappelijk deel 2/3 en de profielen 1/3 deel van het programma.

Het gemeenschappelijk deel van het programma omvat de vakken: Papiamento, Nederlands, Engels, Spaans (en facultatief Frans, Duits of Portugees), wiskunde-a, algemene natuurwetenschappen, informatickunde, algemene sociale wetenschappen, culturele en kunstzinnige vorming, lichamelijke opvoeding en godsdienst/-levensbeschouwing.

In de profielen vindt de voorbereiding plaats op de vervolgstudie. Voor het mavo betekent dit de voorbereiding op het lokale epi. Het epi is opgebouwd uit sectoren met daarbinnen opleidingen en het omvat de volgende sectoren: dienstverlening & gezondheidszorg, economie, horeca en techniek. Uitgaande van de inrichting, de daarbij behorende toelatingseisen en de te verwachten ontwikkelingen van het epi is gekozen voor slechts twee profielen in het mavo, t.w.:

- a. het profiel natuurwetenschappen, met de vakken wiskunde-b, natuurkunde, scheikunde en biologie en
- b. het profiel mens- en maatschappijwetenschappen, met de vakken aardrijkskunde, geschiedenis, economie-a (algemene economie) en economie-b (bedrijfseconomie/bedrijfskunde).

In hun pakket kiezen de mavo-leerlingen tenminste drie profielvakken.

In tegenstelling tot de mavo-abituriënten stromen de abituriënten van het havo en vwo overwegend door naar het hoger onderwijs in het buitenland, met name Nederland. Het hoger onderwijs in het buitenland is zeer verschillend ingedeeld en kent sterk verschillende toelatingseisen. Niettemin weerspiegelen al deze indelingen de classificatie van de wetenschap in humaniora (de zgn. alfa-wetenschappen), natuurwetenschappen (de zgn. bèta-wetenschappen) en sociale wetenschappen (de zgn. gamma-wetenschappen). Daarom ook, en in navolging van de SHO-nota van 1988, is gekozen voor drie profielen in het havo en vwo, t.w.:

- a. het humaniora profiel, met de vakken: Nederlands, Engels, Spaans, de facultatieve talen, geschiedenis en culturele en kunstzinnige vorming;
- b. het profiel natuurwetenschappen, met de vakken wiskunde-b, natuurkunde, scheikunde en biologie en
- c. het profiel mens- en maatschappijwetenschappen, met de vakken aardrijkskunde, geschiedenis, economie-a (algemene economie) en economie-b (bedrijfseconomie/bedrijfskunde).

In hun pakket kiezen de leerlingen van havo en vwo tenminste drie profielvakken.

Afsluiting

De afsluiting van het huidige avo vindt plaats door middel van eindexamens, bestaande uit schoolonderzoeken en centraal schriftelijke examens. De

schoolonderzoeken worden lokaal vervaardigd, terwijl de centraal schriftelijke examens in de regel uit Nederland komen, met uitzondering van het mavo, waar de helft van de examens lokaal wordt vervaardigd of uit de Nederlandse Antillen komt. Welbeschouwd vervullen deze eindexamens verschillende functies, waarvan de voornaamste zijn:

- de (summatieve) evaluatie van het gegeven onderwijs. Onderwijs is een doelgerichte bezigheid. Dit komt onder meer tot uitdrukking in de gehanteerde eindtermen en examenprogramma's. De eindexamens dienen om na te gaan of de gestelde doelen zijn bereikt en of de leerlingen het gegeven onderwijs met goed gevolg hebben doorlopen;
- de certificering. Diploma's hebben een civiel effect, ze hebben een bepaalde waarde op de arbeidsmarkt en in het vervolgonderwijs. Op basis van de afgelegde examens gelden diploma's als bewijs van voldoende kennis, vaardigheden, inzichten en houdingen en verkrijgen daardoor een bepaalde waarde op de arbeidsmarkt en in het vervolgonderwijs;
- de kwaliteitsborging. Examens dienen, vooral in de Arubaanse situatie, ook als een middel om de kwaliteit van het onderwijs te toetsen. Immers, aldus luidt de redenering, als de leerlingen van het Arubaanse avo de Nederlandse examens met goed gevolg kunnen afleggen dan moet het wel goed zijn gesteld met de kwaliteit van het Arubaanse avo.

Het is echter de vraag of het nieuwe avo op dezelfde manier moet worden afgesloten (i.e. middels eindexamens) en of in de hier onderscheiden functies van examens (i.e. summatieve evaluatie, certificering en kwaliteitsborging) op dezelfde manier moet worden voorzien. De stuurgroep is van oordeel dat het nieuwe avo ook een nieuwe vorm van afsluiting vereist, die hieronder nader wordt uitgelegd.

Elk onderwijs dient te worden geëvalueerd om te zien of de gestelde doelen zijn bereikt en of de leerlingen het gegeven onderwijs met goed gevolg hebben doorlopen. Deze summatieve evaluatie geschiedt in het nieuwe avo door middel van schoolexamens. Aangestuurd en ondersteund door het Examenbureau van de Directie Onderwijs (waar nodig ondersteund door het Nederlandse Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling, Cito) ontwikkelt de school per opleiding plannen van toetsing, waarin de toetsmomenten en instrumenten zijn aangegeven. De onderwijsinspectie controleert deze plannen en hun uitvoering.

Het schoolexamen heeft de vorm van een examendossier, zijnde een lijst van eisen waaraan de leerlingen gedurende hun verblijf in de bovenbouw van het nieuwe avo moeten voldoen. Deze lijst van eisen wordt van tevoren vastgesteld in een landelijk bepaald examenprogramma en geeft een opsomming van de te tonen kennis, vaardigheden, inzichten en houdingen en van de uit te voeren activiteiten en handelingen, zoals practica en werkstukken. De school bepaalt wanneer en op welke wijze de onderdelen van het examendossier worden uitgevoerd en legt dit vast in het plan van toetsing. Alle vakken, van het gemeenschappelijk deel en van de profielen, worden middels schoolexamens afgesloten en moeten voldoende worden beoordeeld.

De diploma's van het nieuwe avo worden uitgereikt op basis van de hierboven beschreven schoolexamens. In tegenstelling tot de huidige situatie is er in het nieuwe avo geen sprake van een onderscheid tussen schoolonderzoek en centraal schriftelijk examen. Evenmin is er sprake van Nederlandse examens. Dit zou van invloed kunnen zijn op de waarde van deze diploma's op de arbeidsmarkt en in het vervolgonderwijs, met name in Nederland (zie hieronder). Echter, het civiel effect van deze diploma's wordt in de nieuwe situatie gewaarborgd door het toezicht van met name

de overheid op de kwaliteit van het gegeven onderwijs.

Immers, ook in de nieuwe situatie behoudt de overheid zijn grondwettelijke taak met betrekking tot de inhoud en de kwaliteit van het onderwijs (zie ook paragraaf 4.5). De overheid voert deze taak uit enerzijds door het vaststellen van de eindtermen van het te geven onderwijs en anderzijds door middel van de periodieke controle op de kwaliteit van het gegeven onderwijs. Deze periodieke peiling van de kwaliteit van het nieuwe avo geschiedt, los van de schoolexamens, steekproefsgewijs door het Examenbureau van de Directie Onderwijs, daar waar nodig ondersteund door het Nederlandse Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling, Cito.

Een tweede vorm van kwaliteitsborging is de visitatie, zoals thans bekend in het hoger onderwijs in Nederland en op Aruba en in het voortgezet en hoger onderwijs in de Verenigde Staten van Noord-Amerika. Deze visitatie kan worden beschouwd als de meta-evaluatie van de continue interne (zelf)evaluatie van de school en van de continue externe evaluatie van de onderwijsinspectie. De ervaringen die zijn opgedaan met de visitatie van het Instituto Pedagógico Arubano (IPA) en de Universiteit van Aruba (UA) en de ervaringen van de International School of Aruba (ISA) op dit gebied kunnen ten voorbeeld dienen voor de visitatie van het nieuwe avo.

Een derde vorm van kwaliteitsborging is de samenwerking tussen scholen, bekend als "twinning". Een voorbeeld van twinning is de huidige samenwerking tussen het -epi en het College Beroepsonderwijs Midden-Brabant en de Scholengemeenschap De Rooi Pannen. De samenwerking tussen scholen is ook één van de actiepunten van het protocol van samenwerking op het gebied van het onderwijs tussen de landen van het Koninkrijk. De nieuwe avo-scholengemeenschap zal de enige zijn van zijn soort hier op Aruba. Het is van belang dat deze school niet in een isolement raakt en zich steeds aan andere kan spiegelen. Door samenwerking met soortgelijke scholen op de Nederlandse Antillen en in Nederland, gericht op de uitwisseling van ervaringen en expertise door middel van detachering van leerkrachten en gezamenlijke projecten, wordt niet alleen het isolement doorbroken, maar wordt ook de kwaliteit van het onderwijs bevorderd.

De aansluiting bij het Nederlandse hoger onderwijs

Zoals reeds gesteld in de inleiding van hoofdstuk 4 is aansluiting bij het Nederlandse hoger onderwijs om praktische en financiële redenen vooralsnog een belangrijke randvoorwaarde bij de vernieuwing van het Arubaanse havo en vwo. In het huidige havo en vwo is sprake van een formele koppeling aan de Nederlandse inhoud, leerplannen en examens. Hierdoor zijn de Arubaanse diploma's vanzelf gelijkwaardig aan de diploma's van het Nederlandse havo en vwo. Doorstroming vanuit het Arubaanse havo en vwo naar het Nederlandse hoger onderwijs is dan ook op deze wijze geregeld en gelegitimeerd. Zolang deze situatie voortduurt, ligt het voor de hand om de huidige koers aan te houden.

Hierin komt echter omstreeks de eeuwwisseling verandering. Dan zullen in Nederland nieuwe examens worden afgenomen, gebaseerd op de nieuwe examenprogramma's die ontwikkeld worden in het kader van de basisvorming, de leerwegen van het vbo/mavo en de profielen van de tweede fase van het havo/vwo. Op dat moment treedt er een nieuwe fase in. Aruba is dan nog volop bezig met de herstructurering van zijn eigen avo. Er zullen dan ook regelingen moeten worden getroffen om het toch mogelijk te maken dat Arubaanse abiturienten in Nederland verder kunnen studeren. In het protocol van samenwerking op het gebied van

onderwijs tussen de landen van het koninkrijk wordt in de mogelijkheid van dergelijke regelingen voorzien.

In het kader van genoemd protocol is een gemengde commissie ingesteld die voorlopig tot de volgende conclusie is gekomen. Bij de overgang van het voortgezet naar hoger onderwijs zullen zich in de toekomst drie fasen voordoen, te weten:

- de periode waarin de examens volgens de examenprogramma's in Nederland nog beschikbaar zijn en bezitters van de diploma's "oude stijl" nog zonder meer toegang hebben tot het Nederlandse hoger onderwijs. Deze periode loopt voor het vwo tot en met 2004 en voor het havo tot en met 2003. In deze periode zijn er geen formele problemen met betrekking tot de toelating tot het Nederlands hoger onderwijs. Het kan echter gewenst zijn om de Nederlandse examens in bepaalde vakken, als gevolg van verschillen in geografische en culturele omstandigheden, aan te passen of zo nodig door eigen opgaven te vervangen,
- de periode waarin in Nederland geen examens volgens de oude programma's meer worden gemaakt, terwijl Aruba en de Nederlandse Antillen nog op weg zijn naar een nieuwe structuur voor het voortgezet onderwijs. Voor deze periode wordt uitgegaan van de gelijkwaardigheid van de havo- en vwo-diploma's van de drie landen. Voor bepaalde vakken kan sprake zijn van een verdergaande ontkoppeling van de programma's en/of de examens als gevolg van verschillen in geografische en culturele omstandigheden in de drie landen. Nederland zal een voorstel doen voor een regeling betreffende de vereiste vakken voor toelating tot de afzonderlijke studierichtingen in het Nederlands hoger onderwijs, waarbij wordt uitgegaan van het thans bestaand systeem van tenminste zes vakken,
- de periode waarin ook Aruba en de Nederlandse Antillen een nieuwe structuur voor het voortgezet onderwijs hebben ingevoerd. Deze periode kan voor Aruba en de Nederlandse Antillen op een verschillend moment aanvangen. Ook voor deze periode blijft het uitgangspunt de gelijkwaardigheid van de havo- en vwo-diploma's van de drie landen, waarbij de toelating tot specifieke studierichtingen op basis van de programma's bezien dient te worden.

4.4 Naar een nieuwe schoolorganisatie

De zelfstandige school

Het concept van de zelfstandige school is een nieuw verschijnsel in de denkwereld van het Arubaans onderwijs. De gedachte hierbij is dat, in tegenstelling tot de huidige situatie, individuele scholen in hogere mate verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van hetgeen van hen verwacht wordt. Dit is alleen mogelijk wanneer tegelijkertijd aan de scholen een grotere mate van zelfstandigheid verleend wordt. De scholen dienen de eerst aangewezenen te zijn om te bepalen wat de behoefte aan (geld)middelen, personeel en ruimte is waarover zij moeten beschikken om de gestelde doelen te bereiken.

Die zelfstandigheid is noodzakelijk omdat na vaststelling van de school- en onderwijsdoelen, het vooral de leerkrachten en de schoolleiding zijn, die samen met de leerlingen, de vertaling in didactisch handelen in handen hebben. De ingewikkelde bureaucratische procedures die thans nog gevolgd moeten worden alvorens besloten wordt tot datgene wat moet gebeuren in het belang van het onderwijs, moeten in het nieuwe concept zoveel mogelijk worden beperkt, omdat ze demotiverend en

remmend werken op initiatieven van degenen die in het onderwijs werkzaam zijn.

De zelfstandige school beschikt over een eigen budget. De school stelt een eigen begroting op en ontvangt conform de subsidievoorschriften van de subsidiërende instantie(s) de benodigde fondsen. De school legt periodiek financiële verantwoording af en publiceert een jaarverslag. Een en ander brengt natuurlijk met zich mee dat de scholen een deugdelijke financiële administratie en terzake kundig personeel moeten hebben. Het grote voordeel van het overstappen van het declaratiesysteem op het schoolbudgetsysteem is dat de school flexibeler kan functioneren. De school bepaalt voor het grootste gedeelte de financiële behoeften, maar bepaalt ook zelf het moment van uitgave.

De school krijgt zeggenschap in het voeren van een eigen personeelsbeleid. De juiste personen moeten kunnen worden aangetrokken en het behoort tot de taak van de school om binnen het kader van de wettelijke bepalingen dienaangaande te komen tot een vaststelling van de behoefte aan personeelsleden. Voor zover binnen het schoolbudget mogelijkheden bestaan om extra personeelsleden in fulltime of parttime verband te benoemen, ter vervulling van taken en functies die de school noodzakelijk acht, moet de school zelf kunnen beslissen of er overgegaan wordt tot benoeming. De aanstelling van leerkrachten met bepaalde bevoegdheden voor de onderbouw of bovenbouw moet in principe aan de school zelf worden overgelaten.

Ook moet de school arbeidscontracten kunnen afsluiten met derden in verband met werkzaamheden van tijdelijke aard, zoals bijvoorbeeld de invoer van data of het opknappen van het schoolgebouw. Het inschakelen van adviesbureaus voor bepaalde werkzaamheden moet ook kunnen vallen binnen de competentie van de school. Van de nieuwe school wordt verwacht dat ze als een eenheid optreedt. Binnen het kader van de wettelijke voorschriften moeten alle geledingen van de school inhoud en vorm geven aan datgene wat gezamenlijk gerealiseerd moet worden. De school ontwerpt daartoe jaarlijks een beleidsplan. Dit wordt ter beoordeling voorgelegd aan overheid, ouders en personeel.

Naar een nieuwe managementstructuur

Uitgaande van het concept van de zelfstandige school dient het schoolmanagement versterkt te worden. De taak van het schoolmanagementteam omvat:

- actief deelnemen aan de vorming van de schoolvisie op onderwijs en in het bijzonder de onderwijssector waartoe de school behoort
- actief bijdragen aan de vertaalslag van de visie naar de realisatie ervan door de school
- planning maken van de onderwijsbehandelingen m.b.t. de tijd, plaats, personeelsbezetting en middelen
- coördineren en controleren van de processen
- stimuleren van het continue vernieuwingsproces binnen de school.

De taak van het managementteam beperkt zich echter niet tot het stimuleren van en het actief participeren aan de vernieuwing van het onderwijsleerproces. Een school heeft ook een bedrijfsmatig aspect waarin het schoolmanagementteam een prominente rol dient te vervullen. Daartoe is het noodzakelijk dat een goede interne administratieve structuur wordt opgezet. De zelfstandige school heeft meer dan ooit de plicht om een goede administratie bij te houden van de schoolfinanciën, het personeel, de leerlingen, het onderwijsproces en de middelen.

Wil de zelfstandige school over de hele linie op een dynamische wijze functioneren, dan is het noodzakelijk dat allen aan de school werkzaam zoveel mogelijk betrokken worden bij hetgeen besloten wordt in, in ieder geval, de sector waarin zij werkzaam zijn. Om flexibel en professioneel te kunnen functioneren is het noodzakelijk dat een middenmanagement met vastgestelde bevoegdheden en verantwoordelijkheden wordt ingesteld. Door het instellen van een middenmanagement kan op school de interne democratie worden bevorderd en kan het werk efficiënter worden gedaan. Het aantal leden van de schoolleiding kan hierdoor tot een minimum beperkt blijven; het aantal leden van het middenmanagement kan daarentegen groter worden.

De begeleidingsstructuur

In het nieuwe avo staat de vorming tot zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid centraal. De leerlingbegeleiding heeft dan ook in eerste instantie de optimalisering van de schoolloopbaan van de individuele leerling in de meest brede zin van het woord tot doel. Het gaat hierbij om een geïntegreerde begeleiding bij de studie, de studiekeuze(n) en het sociaal-emotioneel functioneren. Ten behoeve van deze begeleiding zal in het nieuwe avo een interne begeleidingsstructuur moeten worden opgezet. Deze structuur moet voorzien in zowel de eerste- alsook tweedelijns hulpverlening. De begeleiding moet te allen tijde terug kunnen vallen op een goed en permanent bijgewerkt leerlingvolgsysteem. In de eerste lijn staan de leerkrachten (mentoren, klassenleraren) die hiertoe worden bijgeschoold en gefaciliteerd en die regelmatig in het reguliere mentorenberaad overleggen met de jaarlaagcoördinator die behoort tot het middenmanagement. In de tweede lijn staan de speciaal daartoe opgeleide functionarissen (remedial teacher, schooldecaan, en counselor) die direct vallen onder de adjunct/conrector met leerlingenzorg in zijn/haar takenpakket. In de derde lijn staan (buiten de school) specialisten van publieke en private verzorgingsdiensten op het gebied van onderwijs, maatschappelijk welzijn en volksgezondheid. Tussen deze drie lijnen bestaat enerzijds een "verwijs"relatie, maar anderzijds ook een scholing- en begeleidingsrelatie. Het verdient wellicht aanbeveling om voor bepaalde hulpvragen het systeem van vertrouwensdocenten in te stellen om drempelverlaging te bewerkstelligen.

De onderwijsontwikkelingsstructuur

Omdat het nieuwe avo uitgaat van een duidelijke (andere)visie op leren en onderwijzen vereist het nieuwe kennis, inzichten, vaardigheden en houdingen bij allen die deze vernieuwingen gestalte moeten geven, met name de leerkrachten en het schoolmanagement. Het implementeren van deze visie en de realisering ervan zal een permanent en doorlopend proces zijn. Van groot belang zal zijn dat binnen de school iedereen doordrongen is van de schooldoelen en dat iedereen zijn bijdrage levert aan de realisering ervan. De (permanente) ontwikkeling van het onderwijs moet op de school periodiek worden geëvalueerd door alle belanghebbenden en eventueel bijgesteld aan de hand van de doelen en eindtermen die periodiek worden bijgesteld. Om dit proces uit te kunnen voeren dient er op de school een onderwijsontwikkelingsstructuur te zijn die, analoog aan de begeleidingsstructuur, is ingebed in de schoolorganisatie. In deze ontwikkelingsstructuur spelen de vaksecties, sectiehoofden, profielcoördinatoren een essentiële rol. Binnen het management dient ruimte te worden ingeruimd voor deze structuur, zowel inhoudelijk als voor wat betreft het personeel. De ontwikkelingsstructuur speelt ook een belangrijke rol bij de (na)scholing op de school. Elk jaar opnieuw zal er een nascholingsplan dienen te komen waarin de onderwijskundige prioriteiten kunnen worden aangegeven. De onderwijskundige visie kan op deze manier handen en voeten worden gegeven. Natuurlijk zal altijd nog een beroep kunnen worden gedaan op buitenlandse, gespecialiseerde instanties, als dat nodig zou zijn.

De ondersteuningsstructuur

De nieuwe, moderne school moet kunnen rekenen op een apparaat dat volledig ten dienste staat van het onderwijs. Ondersteuning is nodig op verschillende momenten van het onderwijsleerproces en op verschillende gebieden. Zo zal er ondersteuning dienen te zijn bij practica, bij het beheer van de mediatheek, bij het onderhouden en actualiseren van computer hard- en software en het administreren van de resultaten van de leerlingen. Ook dient er een schoolorganisatorische en financiële administratie te zijn; dit allemaal ten dienste van het onderwijsleerproces. Kortom, ondersteuning dient er te zijn bij het professionele beheer van alle middelen en diensten die nodig zijn bij een flexibel en professioneel onderwijsleerproces. Op een grote school zal er veel meer ruimte zijn voor differentiatie en specialisatie binnen de ondersteuningsstructuur.

Naar een nieuwe organisatie van leerlingen, leerkrachten en tijd

Het onderwijs, zoals in de voorgaande hoofdstukken geschetst, heeft gevolgen voor de organisatie van de leerlingen, de leraren, de tijd en de ruimtes waarbinnen het onderwijsleerproces zich voltrekt.

Kernpunt van het nieuwe onderwijs is de centrale plaats van de leerling. Ofschoon de leerling in een klas of groep is geplaatst, blijft hij recht houden op een persoonlijke benadering waarbij wordt uitgegaan van zijn individualiteit. Het zijn immers deze individuele eigenschappen die in het onderwijs door de leerling zelf tot ontplooiing moeten worden gebracht. Daartoe dient de school hem zoveel mogelijk de gelegenheid te bieden. Het frontaal systeem dat nu dominant is in het voortgezet onderwijs, zal daarom in de nieuwe school veelal vervangen worden door andere didactische werkvormen waardoor de zelfwerkzaamheid van de leerling meer wordt bevorderd.

Toepassing van alternatieve didactische werkvormen brengt andere groeperijswijzen van leerlingen met zich mee. Het vertrouwd beeld van een leslokaal met rijen banken achter elkaar zal in de nieuwe school vervangen worden door andere opstellingen van leerlingen. De school met zijn strakke indeling van de leerlingen in klassen en leslokalen zal dat stramien moeten prijsgeven voor een soepeler indeling. Zelfstandiger werkende leerlingen moeten de vrijheid krijgen om zich te verplaatsen naar andere bronnen van kennis dan alleen het leslokaal.

Ofschoon in het nieuwe avo de bekwaamheid van de leraar belangrijker is dan zijn bevoegdheid, moet hierover toch een aantal opmerkingen worden gemaakt. De stuurgroep is van mening dat er ondanks alle discussies, toch een koppeling moet bestaan tussen de verschillende geledingen van de nieuwe externe educatieve structuur en de lesbevoegdheid. Wat de stuurgroep betreft kan het bestaande bevoegdheidsstelsel gehandhaafd blijven. Dat wil zeggen dat de eerste-, tweede-, en derdegraadsbevoegdheden zullen blijven bestaan.

Voorgesteld wordt de derdegraadsbevoegdheid te laten gelden voor het onderwijs in de basiscyclus en de zittende leerkrachten het recht te laten behouden, voor zover zij dat nu ook hebben, om in de hogere leerjaren van het mavo (incl. examenklassen) les te geven. De tweedegraadsbevoegdheid geeft lesbevoegdheid voor de basiscyclus en nog nader te bepalen delen van de bovenbouw van mavo, havo en vwo. De eerstegraadsbevoegdheid tenslotte, verleent lesbevoegdheid voor alle leerjaren van mavo, havo en vwo.

Herstructurering van het onderwijs zonder een nieuwe organisatie van de werkzaamheden van de leerkracht, gekoppeld aan een nieuwe beloningsstructuur, is niet goed mogelijk. Daarom stelt de stuurgroep voor dat in het nieuwe avo nieuwe taken en functies worden gecreëerd voor de leerkrachten, met een passende beloning, waar een stimulerende werking van uitgaat. Ook zal in het onderwijs naar loopbaanmogelijkheden moeten worden gezocht voor de leerkracht. Zo kan worden gedacht aan een systeem van junior en senior leraren, waarbij een junior leraar na deelname aan scholingsprogramma's en het behalen van bepaalde certificaten kan opklimmen tot senior leraar.

Er zou ook gedacht kunnen worden aan een systeem met leraren met alleen het standaardpakket van schoolwerkzaamheden (lesgeefstaak, leerlingbegeleiding en vastgestelde meso-niveau activiteiten), naast leraren met standaardpakketten die bovendien een speciale opleiding en verantwoordelijkheid hebben voor de coördinatie van de begeleiding van leerlingen of voor de coördinatie van didactische en/of vakinhoudelijke werkzaamheden ten behoeve van de vaksectie of groepen van vakken. Concrete uitwerking van deze gedachten en vertaling in een nieuwe rechtspositie voor de leraar dienen in brede kring besproken te worden. Het creëren van mobiliteitskansen in het werk van de leerkracht zal naar het oordeel van de stuurgroep een stimulerend effect hebben op het werk van de leerkracht.

Kenmerkend voor het onderwijsleerproces is, dat het plaats vindt volgens een op een bepaalde manier tot stand gekomen tijdsindeling. Wij kennen dit allemaal als het lesrooster dat door de schoolleiding bij het begin van het schooljaar wordt uitgereikt aan leerlingen en leraren. Als tijdseenheid van lessen wordt thans op Aruba 45 minuten gebruikt. In de onderwijscontext die wij nu kennen, waarbij de leraar meestal alleen aan het woord is en waarbij het zwaartepunt op de overdracht van kennis ligt, is het gebruik van dit systeem te begrijpen. Maar wanneer ook andere aspecten van het onderwijsleerproces de aandacht krijgen, dan is dit strakke systeem van tijdsindeling niet meer goed bruikbaar.

Wanneer, vooral in de lagere leerjaren, het overdragen van kennis aan de orde is, dan is een lesduur van 45 minuten in de vorm van monoloog absoluut te lang. En wanneer bepaalde vaardigheden aangeleerd moeten worden of bepaalde toepassingsvormen nader bekeken moeten worden, dan is 45 minuten weer meestal te kort. De school zal de tijdsindeling zodanig in het rooster moeten vastleggen, dat aan alle specifieke vormingsaspecten, die in elke fase van het avo aan de orde komen, optimale kansen geboden worden.

4.5 Naar een nieuwe administratieve structuur

Eerder is gewezen op de (schoolbestuurlijke) versnippering van het huidige avo en de nadelige gevolgen hiervan voor de optimale benutting van het personeel, de (vak)lokalen en de outillage. Daarna is gewezen op de noodzaak van schaalvergroting als voorwaarde voor het realiseren van de voorgestelde curriculaire en structurele vernieuwingen. Ook is gewezen op de noodzaak van schaalvergroting als voorwaarde voor het realiseren van de zelfstandige school. Daarom is voorgesteld om de huidige tien dagscholen voor avo samen te voegen tot één avo-scholengemeenschap, met locaties in Oranjestad, Santa Cruz en San Nicolaas.

De huidige tien avo-scholen ressorteren echter onder vier verschillende schoolbesturen. De voorgestelde schaalvergroting, met zijn processen van (onderwijskundige) integratie en (bestuurlijke) fusie, noopt dan ook tot een herziening van de bestaande beheerstructuur van het avo. Na uitvoerig overleg met de confessionele schoolbesturen (SKOA, SPCOA en SMOA) en de minister van Onderwijs, als bevoegd gezag van het openbaar onderwijs, is gekozen voor de volgende constructie. Het nieuwe avo komt te ressorteren onder een nieuw, zelfstandig, christelijk schoolbestuur, maar staat open voor alle gezindten. De leden van dit nieuwe schoolbestuur worden voor de eerste keer benoemd op voordracht van de huidige schoolbesturen van het avo. Daarna, zoals te doen gebruikelijk bij stichtingen, vult het bestuur zichzelf aan.

Niet alleen de fusie van de scholen, maar ook de fusie van de besturen van deze scholen, in de vorm van een nieuw schoolbestuur, vereisen het nodige overleg en de nodige begeleiding. Echter dient te worden gesteld dat schaalvergroting onvermijdelijk is, wil men de in deze nota voorgestelde curriculaire en structurele vernieuwingen realiseren. De huidige ontwikkelingen rond de vernieuwing van het onderwijs in de natuurwetenschappelijke vakken in het mavo (met name het ontbreken van practicumlokalen) tonen dit overduidelijk aan. Het is echter zaak om de nieuwe school zodanig in te richten dat de individuele leerlingen binnen kleinere organisatie-eenheden functioneren, waardoor de intimiteit van de kleine school niet verloren gaat. Daarnaast is het ook zaak om het nieuwe bestuur zodanig in te richten dat de diverse belanghebbenden, met name de leerlingen en hun ouders, zich hierin kunnen herkennen.

Artikel I.20 van de Staatsregeling van Aruba stelt dat het onderwijs een voorwerp van aanhoudende zorg van de regering is. In de nieuwe administratieve structuur zal echter sprake zijn van een terugtrekkende overheid. De zorg voor het onderwijs is immers geen exclusieve zaak van de overheid, maar van allen die bij dit onderwijs betrokken zijn. Bovendien heeft de ervaring geleerd dat een (centrale) overheid vaak te ver afstaat van het onderwijs in de scholen om het effectief te kunnen besturen. Vandaar dan ook de wereldwijde tendens tot decentralisatie en deconcentratie van de zorg voor het onderwijs. Dit neemt echter niet weg dat de (centrale) overheid een geheel eigen verantwoordelijkheid heeft voor met name de inhoud en de kwaliteit van het onderwijs. We zien dan ook dat de bemoeienissen van de overheid zich steeds meer gaan richten op het "wat" (bijvoorbeeld in de vorm van het vastleggen van eindtermen) en dat het "hoe" aan de scholen zelf wordt overgelaten. Deze nieuwe taakverdeling is echter alleen mogelijk wanneer de overheid tevens zorg draagt voor de nodige toerusting van de scholen en voor de periodieke controle op de kwaliteit van het verzorgde onderwijs.

Het idee van de zelfstandige school heeft niet alleen gevolgen voor de rol van de overheid, maar ook voor de rol van het schoolbestuur. Zoals sprake is van een terugtrekkende overheid, zal er ook sprake zijn van een schoolbestuur op afstand. Een schoolbestuur op afstand dient echter deskundig te zijn. Deze deskundigheid wordt gewaarborgd door de nauwgezette selectie en voortdurende (na)scholing van de leden van het bestuur. De grotere handelingsbevoegdheid van de school in onderwijskundige, materiële, financiële en personeelszaken zal moeten worden vastgelegd in een bestuurs- en directiestatuut. Deze nieuwe taakverdeling tussen overheid, schoolbestuur en school kan niet alleen voor het avo gelden en dient daarom in breder verband besproken en beslist te worden.

Artikel I.20 van de Staatsregeling van Aruba introduceert het principe van medezeggenschap van leerlingen en ouders. Meerdere malen is gesteld dat de ouders inspraak dienen te hebben in het schoolbeleid. Hiertoe zullen ingevolge artikel I.20, lid 8 van de Staatsregeling de nodige regels bij landsverordening moeten worden gesteld. Ook is diverse malen gepleit voor het nauwer aanhalen van de banden tussen onderwijs en samenleving. Eén manier om hieraan vorm te geven, is de oprichting van een Onderwijsraad, zoals reeds in 1988 voorgesteld in de SHO-nota. De regeling van inspraak en medezeggenschap kan evenmin alleen voor het avo gelden en dient daarom in breder verband besproken en beslist te worden.

Zoals gesteld, is de SHA belast met de beleidsvoorbereiding met betrekking tot de herstructurering van het avo. Na de beleidsvoorbereiding volgt de beleidsuitvoering door een aparte projectorganisatie binnen de Directie Onderwijs, naar analogie van het projectbureau epb. Deze projectorganisatie zal worden belast met het ontwerpen, invoeren, evalueren en bijstellen van het nieuwe avo. Hierna dient de zorg voor de permanente aanpassing van het vernieuwde avo in de normale structuur van de Directie Onderwijs te worden ingebouwd. Echter moet worden bedacht dat de zorg voor onderwijsinnovatie niet de exclusieve taak van de Directie Onderwijs is. De school heeft, zoals gezegd, ook een eigen taak op dit gebied, net zoals de verschillende hierboven genoemde organen op het gebied van inspraak en medezeggenschap.

4.6 Voorwaarden-structuur

De hiervoor beschreven vernieuwingen in het Arubaanse avo zullen alleen succes kunnen hebben als er aan een aantal voorwaarden is voldaan. Die voorwaarden zullen de pilaren zijn die de implementatie van de vernieuwing moeten dragen. Ze hebben betrekking op nascholing, leerplan-, toets- en materiaalontwikkeling, de fysieke infrastructuur en de afspraken in verband met de samenwerking op het gebied van het onderwijs.

Nascholing

In een wereld van voortdurende verandering dient constante nascholing plaats te vinden van iedereen die betrokken is bij het onderwijs. Niemand kan meer geacht worden een diploma voor het leven te behalen, waarbij nooit meer aan deskundigheidsbevordering wordt gedacht, met name in het licht van de nieuwe eisen. Nascholing heeft echter slechts succes als ze door degene die nageschoold worden positief wordt ervaren. Nascholing dient derhalve zorgvuldig gepland te worden. De verantwoordelijkheid voor het tot stand komen van de nascholing in het kader van de herstructurering van het avo moet gedragen worden door verschillende instanties:

- de signalering van de vraag naar nascholing is de verantwoordelijkheid van de scholen, thans vooral via de schoolbesturen, maar in de toekomst via het management van de school zelf (zie paragraaf 4.4), van de innovatieprojecten, die belast zijn met de implementatie van de vernieuwing en van de Directie Onderwijs, die belast is met het algemeen beleid het onderwijs betreffende;
- de gesignaleerde vraag naar nascholing wordt doorgegeven aan het Overlegorgaan Nascholing dat voor de nodige afstemming en coördinatie zorgt;
- de uitvoering van de nascholing berust in principe bij het Instituto Pedagógico Arubano, dat deze in eigen beheer en, daar waar nodig, middels uitbesteding verricht.

De nascholing in het kader van de herstructurering van het avo dient zo snel mogelijk te starten. Er zal een nascholingsprogramma moeten worden opgesteld voor zowel degenen die een centrale rol spelen in het vernieuwingsproces (schoolleiding en leerkrachten) als voor degenen die het onderwijs ondersteunen. Nader gespecificeerd gaat het om de volgende groepen en accenten. Voor de leerkrachten en schoolteams omvat de nascholing met name het omgaan met vernieuwingen in het algemeen, de ontwikkelingen op het eigen vakgebied en begeleidingsvaardigheden. Voor de leerkrachten met specifieke taken omvat de nascholing met name het vertrouwd raken met de nieuwe taken binnen de structuur van de school, zoals het vervaardigen van leermiddelen en het maken van toetsen.

Voor de nieuwe schoolmanagers en het toekomstige middenmanagement omvat de nascholing met name het beheren van de scholen, communicatie en besluitvorming, het ontwikkelen van nieuwe visies en de planning en invoering van onderwijsvernieuwingen. Voor het onderwijsondersteunend personeel omvat de nascholing met name het omgaan met vernieuwingen en de toepassing daarvan in het eigen werk. Ditzelfde geldt het schoolbestuur en de onderwijsondersteunende diensten, zoals de relevante afdelingen van de Directie Onderwijs en het Instituto Pedagógico Arubano.

Leerplan-, toets- en materiaalontwikkeling

Bij de vernieuwing van het avo zijn eindtermen, kerndoelen en onderwijsleerplannen van groot belang. Ze vormen de fundering voor, onder meer, de ontwikkeling van het schoolwerkplan, de toetsing en de keuze van lesmateriaal. Deze eindtermen, kerndoelen en leerplannen moeten door de leerkrachten volledig (h)erkend worden, want zij zijn degenen die ze moeten uitvoeren en er dagelijks mee moeten werken.

Om deze reden, maar ook omdat Aruba geen gespecialiseerde instituten op dit gebied kent, zoals in Nederland de SLO en het Cito, dienen ontwikkelgroepen gecreëerd te worden, die uit leerkrachten bestaan en die onder leiding van de betreffende afdelingen van de Directie Onderwijs belast zullen worden met het vaststellen van de eisen voor het vernieuwde avo. Voor sommige vakken zal het formuleren van leerplannen eerder aanpassen dan creëren betekenen; bijvoorbeeld het aanpassen van Nederlandse leerplannen en methoden aan de Arubaanse situatie. Voor andere vakken, met name de nieuwe vakken zoals Papiamento, zal men wel vanaf het begin moeten beginnen.

Leermiddelen dienen om de leerkracht te helpen bij het aanleren, illustreren en laten toepassen van nieuwe vaardigheden. Aangezien het aspect toepassing duidelijk met de directe omgeving en leefwereld van de leerling te maken heeft, spreekt het voor zich dat buitenlandse leermiddelen steeds aangepast zullen moeten worden aan de Arubaanse situatie, bijvoorbeeld door middel van studiewijzers. In principe komen

alle moderne buitenlandse leermiddelen in aanmerking voor adaptatie, omdat de "tvs-benadering" (toepassing-vaardigheden-samenhang) een steeds universele acceptatie heeft gekregen. Echter, aangezien het Nederlands de instructietaal blijft, zal deze adaptatie in eerste instantie Nederlandse methodes betreffen.

Evenals bij de ontwikkeling van leerplannen zal men bij de materiaalontwikkeling bij sommige (nieuwe) vakken van het begin moeten beginnen. De betreffende docenten zullen bijgeschoold moeten worden om in staat te zijn dit werk te doen. Tot slot dient te worden opgemerkt dat voor het begeleiden van alle bovengenoemde taken, de relevante afdelingen van de Directie Onderwijs wellicht uitgebreid dienen te worden met extra personeel.

Fysieke infrastructuur

In de nieuwe school moet er plaats zijn voor het ontvangen van informatie, het zelfstandig zoeken naar informatie en het verwerken van informatie. Voor deze verschillende activiteiten zijn verschillende soorten ruimtes binnen een school nodig, zoals flexibele klaslokalen, ruimtes voor het zelfstandig studeren en voor groeps-werk, een goed geoutilleerde mediatheek en voldoende practicumlokalen. Dit is alleen te realiseren als men over grote, aantrekkelijke en leerlingvriendelijke schoolgebouwen beschikt. Men hoeft echter niet meteen te denken aan nieuwe schoolgebouwen. In eerste instantie kan men zoveel mogelijk gebruik maken van de bestaande gebouwen, die echter wel herverkaveld en aangepast moeten worden. Immers, nieuwe onderwijsconcepten en -ontwikkelingen, zoals het "studiehuis", zijn niet te verwezenlijken als men de huidige kleine scholen en inadequate gebouwen handhaaft.

Samenwerken op het gebied van onderwijs

Bij de vernieuwing van het avo, waarin het idee van samenhang zo'n belangrijke rol speelt, mag de samenhang of beter gezegd de samenwerking van het Arubaanse avo met andere (lokale en buitenlandse) instellingen niet worden vergeten. Communicatie en samenwerking voorkomen dat verschillende onderwijstypen, scholen, secties en leerkrachten als eilandjes geïsoleerd blijven werken en dat het nieuwe avo stil blijft staan in zijn ontwikkeling. Het nieuwe avo zal samen moeten werken met andere lokale schooltypen, zoals het epb en epi, met Arubaanse bedrijven en instellingen in verband met beroepsoriëntatie, met het avo en hoger onderwijs in andere landen, zoals de Nederlandse Antillen, Nederland, de Verenigde Staten en (ei)landen uit de regio. Deze internationale samenwerking ligt op het gebied van het formuleren van eindtermen, de toetsing, het ontwikkelen van lesmateriaal en overeenkomsten omtrent de toelating tot verdere studie.

5

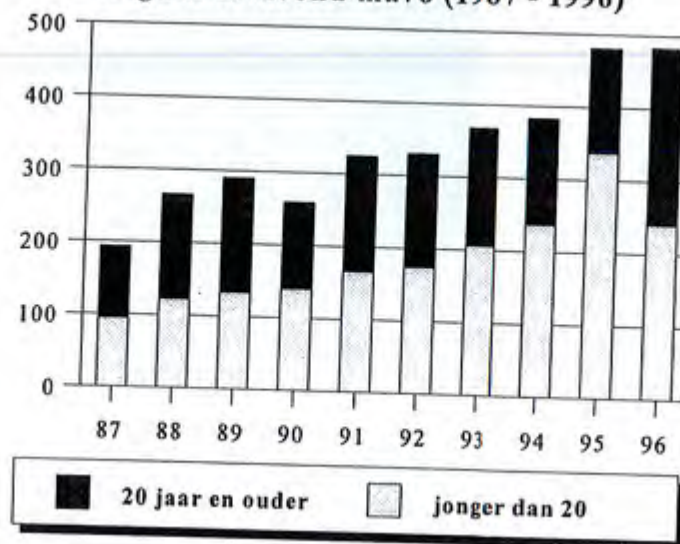
HET AVOND-AVO

De ontwikkeling van het avond-avo

De eerste vorm van volwasseneneducatie op Aruba was de catechese van de rooms-katholieke missie en de protestantse zending. De bemoeienissen van de overheid met de volwasseneneducatie dateren pas van na de tweede wereldoorlog, toen in 1949 de eerste V.E.V.-cursussen (technisch onderwijs) werden ingesteld. De bemoeienissen van de overheid met het algemeen vormend volwassenenonderwijs dateren van nog later, en wel van 1962, toen hier op Aruba in navolging van Curaçao (1961), een gesubsidieerde avond-mulo werd opgericht. De invoering in 1968 van het mammoetsysteem van voortgezet onderwijs bracht navenante wijzigingen in het algemeen vormend volwassenenonderwijs met zich mee en zo ontstonden het avond-mavo en het avond-havo.

Het avond-mavo ressorteerde oorspronkelijk onder twee stichtingen: de Stichting Avond-mavo Progreso en de Stichting Avond-mavo Aruba. Begin schooljaar 1987/88, echter, is het gehele avond-mavo overgenomen door de Avondleergangen van de overheid. Op grond van de toenemende vraag naar niet-regulier mavo-onderwijs voor tieners zijn de Avondleergangen in 1994 ook begonnen met het zgn. middag-mavo. Het avond-havo heeft steeds geressorteed onder de Stichting Avond-onderwijs Aruba. In 1989/90 is deze stichting ook begonnen met een avond-vwo, maar bij gebrek aan belangstelling is dit na een jaar opgehouden te bestaan.

Figuur 6: Avond mavo (1987 - 1996)

Uit Figuur 6 kan worden afgelezen dat het aantal leerlingen van het avond-mavo de laatste tien jaar met bijna 160 procent is toegenomen. Het aantal leerlingen van het avond-havo is in deze zelfde periode toegenomen met zo'n 90 procent. Tevens zien we dat, met name in het avond-mavo (dat ook het middag-mavo omvat), duidelijk sprake is van een ontwikkeling van tweedekans- naar tweedewegonderwijs. Immers, het percentage leerlingen van het avond-mavo dat jonger is dan 20 jaar schommelt

tussen de 46 en 70 percent. Het percentage leerlingen van het avond-havo dat jonger is dan 20 jaar, schommelt tussen de 30 en 71 percent en ligt in de regel rond de 50 percent.

Naar een nieuw systeem van niet-formeel onderwijs

Uit diverse onderzoeken blijkt dat de geschooldheidsgraad van de Arubaanse bevolking te wensen overlaat. Zo bijvoorbeeld blijkt uit de Labor Force Survey 1994 dat slechts een op vijf werknemers meer dan een lbo- of mavo-opleiding heeft. Uit de Volkstelling 1991 blijkt bovendien dat de geschooldheidsgraad in alle leeftijdsgroepen te wensen overlaat (Tabel 1).

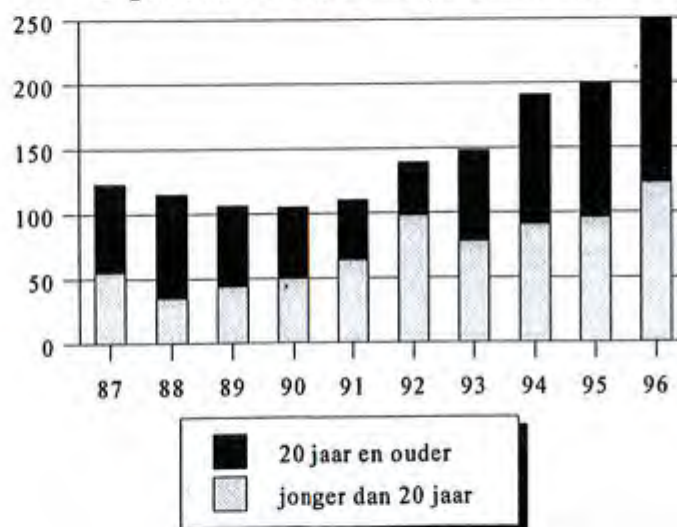
Het zijn dit soort overwegingen die ertoe hebben geleid dat op pagina 13 van het regeerprogramma 1994-1998 een doorlichting en aanpassing van het bestaande systeem van niet-formeel onderwijs worden aangekondigd. Het zijn ook dit soort overwegingen die de minister van Onderwijs ertoe hebben geleid om in zijn inleiding op het "Second Economic Summit" van 11 april 1996 een pleidooi te houden voor meer aandacht voor het niet-formeel onderwijs. Het zijn, tenslotte, ook dit soort overwegingen, samen met de toegenomen vraag naar niet-formeel onderwijs onder tieners, die de directeur van de Avondleergangen ertoe hebben bewogen om in een nota van 25 oktober 1995 de herstructurering van het avond-onderwijs voor te stellen in de vorm van een "instituto nacional pa formacion y educacion profesional".

In het kader van de projecten epb en epi zijn voorstellen ontwikkeld met betrekking tot het niet-formeel beroepsonderwijs. Gedacht wordt aan een nieuw stelsel van gesubsidieerd niet-formeel (deeltijd) beroepsonderwijs: het "enseñansa di ofishi no-formal" (edonof). Dit edonof verzorgt zowel eigen programma's, als contractonderwijs in opdracht van derden. Het edonof heeft het karakter van tweedekans- en tweedewegonderwijs en richt zich op:

- het scholen van de "drop-outs" van het reguliere systeem,
- het bijscholen (breder opleiden) van beroepsbeoefenaars,
- het nascholen (specialiseren) van beroepsbeoefenaars en
- het omscholen van beroepsbeoefenaars.

Het edonof biedt cursussen gericht op de (verdere) beroepskwalificatie in de sectoren techniek, administratie en dienstverlening (incl. verzorging en horeca) op het niveau van epb, kort-epi en epi.

Figuur 7: Avond havo (1987 - 1996)

Tabel 1: Geschooldheidsgraad van de niet-schoolgaande bevolking van 14 jaar en ouder naar International Standard Classification of Education-niveau (1991)

ISCED	<I	I bo	II vo1	III vo2	V mbo	VI hbo	VII wo	IX onb
14-24	5.8	32.2	46.1	6.3	5.8	1.3	0.3	2.2
25-44	8.1	29.8	38.4	5.7	7.4	6.2	2.1	2.4
45-64	19.4	47.9	17.8	2.2	3.8	4.9	1.5	2.6
65+	37.2	46.7	5.0	0.8	1.1	1.6	0.6	6.9
Tot.	13.9	36.7	30.1	4.3	5.6	4.8	1.6	30

Bezien we het huidig aanbod van niet-formeel onderwijs en de voorstellen voor de herstructurering van het bestaande systeem, dan valt op dat het aanbod in de regel ligt op een niveau volgend op de eerste cyclus van het voortgezet onderwijs. Uit de Volktelling 1991 (Tabel 1) blijkt echter dat 50.6 percent van de niet-schoolgaande bevolking (en 38.0 percent van de leeftijdsgroep 14-24 jaar) niet meer dan een lagere schoolopleiding heeft. Daarom ook wordt voorgesteld om naast het nieuwe systeem van algemeen vormend volwassenenonderwijs (avond-avo) en het nieuwe systeem van niet-formeel beroepsonderwijs (edonof), ook een systeem van funderend volwassenenonderwijs op te zetten: het "enseñansa basico no-formal" (ebanof). Het ebanof verzorgt alle vormen van funderend onderwijs voorafgaande aan de bovenbouw van het epb en het nieuwe avo en vormt als zodanig de basis voor de instroom in het edonof en het avond-avo.

Naar een nieuw avond-avo

De eerste vraag die beantwoord moet worden bij de herstructurering van het avond-avo, is de vraag naar de doelstelling en de doelgroep van dit onderwijs. Met de herstructurering van het reguliere avo (met name door de invoering van de gezamenlijke, selectievrije basiscyclus, gekoppeld aan de nieuwe, meer relevante inhouden en werkvormen) wordt verwacht dat het huidig probleem van voortijdige uitval ("drop-out") voor een groot deel zal verdwijnen. Het voorgaande betekent dat bij het nieuwe avond-avo wederom kan worden uitgegaan van de oorspronkelijke doelstelling uit de jaren '60, nl. het avond-avo als tweedekansonderwijs.

Als zodanig zal het avond-avo alleen de bovenbouw van het mavo, havo en vwo aanbieden, waarbij wat betreft het avond-vwo met name wordt gedacht aan de voorbereiding op de toelating tot de Universiteit van Aruba (UA). Het voorgaande betekent dat het avond-avo openstaat voor die volwassenen die het vereiste niveau hebben bereikt, hetzij in hun vroegere schoolcarrière, hetzij later in het ebanof. In het avond-avo zal net als in de bovenbouw van het reguliere avo (zie paragraaf 4.3) sprake zijn van een gemeenschappelijk deel, met vakken gericht op de algemene en maatschappelijke vorming en een profieldeel, met vakken die voorbereiden op het vervolgonderwijs. De afsluiting van het avond-avo geschiedt net als bij het reguliere avo (zie paragraaf 4.3) door middel van schoolexamens. De herstructurering van het avond-avo vereist schaalvergroting, vooral ook vanwege het duidelijker karakter van tweedekansonderwijs. Daarom ook is voorgesteld om één instituut voor avond-avo

(mavo, havo en vwo) op te zetten, dat met name voor wat betreft de faciliteiten samenwerkt met de dagschool.

Op deze wijze wordt een sluitend systeem van niet-formeel onderwijs gecreëerd, bestaande uit het ebanof voor (remediërend) funderend onderwijs, het edonof voor beroepsonderwijs en het avond-avo voor algemeen vormend volwassenenonderwijs. Het behoeft weinig betoog dat de hier geschetste ideeën met betrekking tot het niet-formeel onderwijs nadere uitwerking behoeven. Daarom ook wordt voorgesteld om, in de lijn van het gestelde in het regeerprogramma, een aparte commissie in het leven te roepen die in samenspraak met de projecten voor de herstructurering van het epb, epi en avo, het een en ander verder uitwerkt.

6

VAN BELEIDSVOORBEREIDING NAAR BELEIDSUITVOERING

Zoals gesteld in de inleiding van deze nota, houdt de stuurgroep, voor wat betreft de herstructurering van het avo, zich in hoofdzaak bezig met de beleidsvoorbereiding. Dit proces van beleidsvoorbereiding loopt van de installatie van de stuurgroep tot de productie van de onderhavige eindnota, die aan de politiek verantwoordelijken ter beslissing zal worden voorgelegd. Met de politieke beslissing over de (geamendeerde) voorstellen wordt de fase van beleidsvoorbereiding afgesloten. Na de fase van beleidsvoorbereiding volgt de fase van beleidsuitvoering, waartoe, zoals gesteld, een aparte projectorganisatie binnen de Directie Onderwijs in het leven zal worden geroepen, analoog aan het projectbureau epb. De eerste stap in het proces van beleidsuitvoering is de vertaling van de voorstellen van deze eindnota in een projectdossier in termen van personeel, middelen, tijd en geld.

De voorgestelde herstructurering van het avo is, zoals gesteld, primair een curriculaire innovatie en slechts in de tweede plaats, en als een afgeleide hiervan, ook een structurele vernieuwing. Dit betekent, dat bijzondere aandacht gegeven zal moeten worden aan (na)scholing, begeleiding en leerplan-, toets- en materiaalontwikkeling. Na de vaststelling door de politiek verantwoordelijken van de voorstellen van deze eindnota, zal zo spoedig mogelijk een begin worden gemaakt met de systematische (na)scholing van het onderwijspersoneel, mede ook ter voorbereiding op de activiteiten op het gebied van leerplan-, toets- en materiaalontwikkeling. Daarnaast wordt tevens gewerkt aan de informatie en voorlichting aan het grote publiek. De voorstellen met betrekking tot de herstructurering van het avo betreffen echter ook de structuur, niet alleen de externe educatieve structuur, maar ook de administratieve structuur. Daarom zal, na de vaststelling door de politiek verantwoordelijken van de voorstellen op dit gebied, zo spoedig mogelijk worden gestart met de besprekingen om te komen tot een nieuw schoolbestuur en de herverkaveling en aanpassing van de schoolgebouwen.

Om vorm te geven aan de beleidsuitvoering zal, zoals gezegd, een aparte projectorganisatie worden opgericht. Deze projectorganisatie bestaat uit een kerngroep van voltijdmedewerkers met een coördinerende taak en diverse werkgroepen, bestaande uit met name leerkrachten en medewerkers van de verschillende afdelingen van de Directie Onderwijs die in deeltijd werken aan de verschillende aandachtsvelden in de herstructurering van het avo, te weten: scholing, begeleiding, curriculum, afsluiting en kwaliteitsborging, bestuur en beheer, wetgeving, financiën en bekostiging, gebouwen, afbouw en voorlichting en "public relations".

Na de productie van het projectdossier volgt de planmatige voorbereiding van de invoering van het nieuwe avo. Het spreekt voor zich dat de vernieuwing van het avo, zeker in de aanlooperperiode extra kosten met zich mee zal brengen. Men moet goed bedenken dat de in deze nota voorgestelde vernieuwing van het avo een inhaalslag is, die vooral in de beginperiode een grote investering vereist. Echter is erop gewezen dat de herstructurering van het avo in de toekomst ook besparingen zal opleveren, vanwege met name de grotere interne (en externe) efficiëntie die zal worden bereikt

Globaal komt de stuurgroep tot de volgende begroting voor de periode 1998-2002:

Personele en materiële kosten van de projectorganisatie, inclusief informatie en voorlichting	Afl. 3.000.000
Kosten van (na)scholing van de diverse geledingen van het onderwijspersoneel, inclusief schoolbesturen en Directie Onderwijs	Afl. 2.500.000
Kosten van leerplan- en toetsontwikkeling door lokale ontwikkelgroepen	Afl. 1.500.000
Kosten van ontwikkeling en aanschaf leermiddelen	Afl. 3.000.000
Kosten van aanpassing schoolgebouwen	Afl. 25.000.000
Kosten technische bijstand ¹⁾	p.m.
Kosten internationale samenwerking ²⁾	p.m.
Totaal	Afl. 35.000.000

¹⁾ De kosten van technische bijstand zijn reeds in de andere posten verdisconteerd.

²⁾ De kosten van de internationale samenwerking op het gebied van het avo vallen onder de reeds elders gebudgetteerde kosten van de algemene internationale samenwerking op onderwijsgebied N.B. Het uitgavepatroon over de periode 1998-2002 is niet gelijk. De kosten voor (na)scholing, ontwikkeling en aanpassing gebouwen zullen meer geconcentreerd zijn in de eerste drie jaar.

Het spreekt voor zich dat de kosten verbonden aan de herstructurering van het avo, in samenhang met de kosten van de overige onderwijsvernieuwingprojecten, een zware wissel trekken op de onderwijsbegroting. De onderwijsuitgaven zijn echter sinds jaren achtergebleven op de economische groei en bedroegen in 1997 slechts 3.53 percent van het bruto binnenlands product. De stuurgroep onderschrijft dan ook de mening uit het Aruba Investment Plan 1996-2000 dat de onderwijsuitgaven, als norm, zes percent van het bruto binnenlands product moeten bedragen.

LITERATUUROPGAVE

Arubaans-Nederlandse evaluatiecommissie

1993 "De hitte van de dag..."; het onderwijs op het Colegio Arubano; evaluatie van het vwo/havo op Aruba, 18 november - 1 december 1992. Oranjestad/Zoetermeer: Inspectie van het onderwijs

Beleidsverklaring

1995 Beleidsverklaring aangaande vernieuwing en herstructurering van het Algemeen Voortgezet Onderwijs op Curaçao. Curaçao: Het Bestuurscollege van het Eilandgebied Curaçao

Blueprint 2000

1995 Florida's System of School Improvement and Accountability. Tallahassee: Florida Department of Education

BNC

1981 Enseñansa pa un i tur/Education for one and all. Een visie op het toekomstig onderwijsbeleid. Curaçao: Departement van Onderwijs van de Nederlandse Antillen.

Boekaerts, M., Lodewijks, J.G.L.C., Simons, P.R.J., Wijnen, W.H.F.W., Zuylen, J.G.G.

1995 Het Studiehuis. Tilburg: Mesoconsult B.V.

- idem

1996 De hele school: één studiehuis. Tilburg: Mesoconsult B.V.

Bonstingl, John Jay

1992 Schools of Quality; an introduction to Total Quality Management in Education. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development

Breet, Ralph van

1997 Education in Aruba. Aruba: Directie Onderwijs

Centraal Bureau Statistiek (M. Balkenstein/F. Eelens)

1996 Labor dynamics in Aruba. Labor Force Survey Aruba October-November 1994.

Clemencia, J. (e.a.)

1993 De nieuwe Curaçaose basisschool. Curaçao: Technische werkgroep van professionelen van het Eilandgebied Curaçao

Colina, N.P.

1993 Verslag onderzoek door N.P. Colina in april 1993 (Vobas-1992).

Croes, P.E.

1996 Capacity building in people and institutions: The roles of the state and the private sector.

Croes, Robertico R.

1996 Aruba Investment Plan 1996-2000.

Delors, Jacques (e.a.)

1996 Learning: the treasure within.

Diephuis, Rob & Nel Toemen

1995 Onderwijskundig leiderschap: een uitdagende onderneming!

Directie Economische Zaken, Handel en Industrie

1995 De ontwikkelingssamenwerking met Nederland. Knelpunten en verbeteringsvoorstellen: conceptnota dd. 31 mei 1995. Oranjestad: DEZ

Directie Onderwijs

1992 Cahiers Onderwijsstatistiek No. 4: Colegio Arubano 1960-1990.

1993 Cahiers Onderwijsstatistiek No. 15: AVO: Pakketkeuze en resultaten 1985-1991.

1994 Monografieën inzake het onderwijs op Aruba No. 6: Het A.V.O.: 1985-1992 met bijlagen.

1995 Cahiers Onderwijsstatistiek No. 28: Leerlingen naar thuistaal 1992-1994

1996 Cahiers Onderwijsstatistiek No. 30: Uitstroom A.V.O.: 1994/95-1995/96.

1997 Het onderwijs op Aruba in beeld: schooljaar 1996/97.

Galesloot, Louis & Robert Bollen

1995 Scholennetwerken in de 2e fase; scharnier tussen wens en werkelijkheid. Utrecht: APS, UU

Gijselhart, Victor

1995 Vaardigheden in het centraal examen vbo/mavo; beslispunten voor de invoering van de herziene examenprogramma's c en d. Arnhem: Cito

KABNA

1993 Samenwerken op het terrein van onderwijs; Nederlandse Antillen, Aruba, Nederland. Den Haag: KABNA Subcommissie Onderwijs, sectie Nederland

Korthagen, F., Lagerwerf, B., Simons., Zuylen, J.

1997 Als je het de leerlingen laat doen ... Tilburg: Mesoconsult B.V.

Lively Technical Center

1995 School Improvement Plan 1995-1997. Tallahassee: LTC

Luyn, Jan van

z.j. TVS-beschrijving; een lezing met sheets.

Pechman, Ellen M. & Leila Fiester

1994 Implementing Schoolwide Projects. Washington: Policy Studies Associates, Inc.

Pre-conferentie

1995 Pre-conferentie in het kader van de Conferentie aangaande de studiesituatie van Antilliaanse studenten in het hoger onderwijs in Nederland. Willemstad

- Eindnotitie Onderwijskundige werkgroep

- Eindnotitie Onderwijspolitieke werkgroep

- Eindnotitie Sociaal-culturele werkgroep

Priepeb, Proyecto Innovacion Enseñansa Preparatorio y Enseñanza Basico

1997 Plan Strategico 1997-2006, Un Bon Enseñanza Basico: Condicion pa un mihor futuro, Oranjestad

Procesmanagement basisvorming

z.j. Communicatie rond de basisvorming. Den Haag: PMB

Info-reeks basisvorming. Den Haag: PMB

4. Het onderwijsveld in beweging
6. Inrichtingsbesluit vwo-havo-mavo-vbo
7. Het fundament gelegd
12. Een passend advies

Plan van aanpak procesmanagement basisvorming. Den Haag: PMB

Procesverslag voorbereiding invoering basisvorming en jaarverslag procesmanagement basisvorming 1991-1993. Den Haag: PMB

Proces- en jaarverslag procesmanagement basisvorming 1993-1994. Den Haag: PMB

Richting en ruimte; een elftal voorstellen voor continuïteit in een samenhangend onderwijsbeleid. Den Haag: PMB

TVS-karakteristieken. Deel B. Den Haag: PMB

Van kerndoel naar praktijk. Deel A. Den Haag: PMB

Puryear, Jeffrey M.

1996 Partners for Progress; Education and the Private Sector in Latin America and the Caribbean. Lima: CEAL

Regering van Aruba

1994 Acuerdo di San Nicolas 1994-1998: Na caminda pa un balansa social nobo.

Schreurs, P & C. Hover

1996 De toets der kritiek. Commissie Toetsing Basisvorming Zoetermeer: Ministerie van OC & W.

SHO-nota

1988 Onderwijs 1988; drie nota's. Aruba

1. Het pedagogisch instituut; een nieuw instituut voor de scholing van onderwijsgevenden op Aruba
2. Pa un enseñansa bilingual na Aruba; nota di maneho pa introdukshon di Papiamentu den enseñansa na Aruba
3. Renovacion di enseñansa, prioridad pa futuro. (Nota van de Stuurgroep Herstructurering Onderwijs)

Stappen

1995 Stappen naar een betere toekomst; beleids- en stappenplan voor de vernieuwing van het basisonderwijs op de Nederlandse Antillen.

Stephens, Madonna

1980 Verslag van een onderzoek naar de problemen van het mavo. Aruba

Stuurgroep Profiel Tweede Fase Voortgezet Onderwijs

1994 Handleiding voor de vakontwikkelgroep 2e fase v.o.; aanwijzingen voor het ontwikkelen van nieuwe examenprogramma's. Den Haag: Stuurgroep Profiel Tweede Fase Voortgezet Onderwijs

Tweede fase; de tweede fase vernieuwt; scharnier tussen basisvorming en hoger onderwijs. Deel 2. Den Haag: Stuurgroep Profiel Tweede Fase Voortgezet Onderwijs

z.j. Tweede fase; scharnier tussen basisvorming en hoger onderwijs; een uitwerking op hoofdlijnen van de Nota profiel van de tweede fase van het voortgezet onderwijs. Den Haag: Stuurgroep Profiel Tweede Fase Voortgezet Onderwijs

1995 Advies examenprogramma's havo/vwo. Den Haag: Stuurgroep Profiel Tweede Fase Voortgezet Onderwijs

1. Nederlands
2. Klassieke talen / Klassieke culturele vorming
3. Moderne vreemde talen
4. Wiskunde
5. Algemene natuurwetenschappen
6. Biologie / Natuurkunde / Scheikunde
7. Mens- en maatschappijwetenschappen
8. Economie / Management en Organisatie
9. Geschiedenis / Aardrijkskunde / Maatschappijleer
10. Culturele en kunstzinnige vorming
11. Filosofie
12. Bewegingsonderwijs
13. Informatica

Schetsen van het studiehuis; conferentiereeks voor schoolleiders. Den Haag: Stuurgroep Profiel Tweede Fase Voortgezet Onderwijs

Tweede fase; examen in het studiehuis. Den Haag: Stuurgroep Profiel Tweede Fase Voortgezet Onderwijs

Tweede fase; verschil moet er zijn. Den Haag: Stuurgroep Profiel Tweede Fase Voortgezet Onderwijs

1996 Organisatie in het studiehuis. Den Haag: Stuurgroep Profiel Tweede Fase Voortgezet Onderwijs

1997 Het examendossier. Vernieuwingen in het schoolexamen. Stuurgroep Profiel Tweede Fase Voortgezet Onderwijs

Tjon, C. (e.a.)

1993 'Een koude douche'; een onderzoek naar het studieverloop van oud-leerlingen van het Colegio Arubano in Nederland. Oranjestad: Inspectie van het onderwijs

- Trikt, C. van & J. Liong-A-Jin
1984 Antilliaanse bursalen in Nederland; een onderzoek naar hun studieverloop en studieomstandigheden. Leiden: RUL
- Unesco
1996 Final Report Seventh Conference of Ministers of Education of Latin America and the Caribbean. Jamaica: Unesco
- Unesco
1976 Netherlands Antilles: Education; Issues and Priorities for Development
- Veenstra, Ed
1995 Basisvorming in het voortgezet onderwijs. Curaçao: Departement van Onderwijs
- Basisdocument
- Plan van aanpak
- Strategisch plan
- Velzen, Boudewijn A.M. van
1995 Schoolleiders van morgen op Curaçao.
- Vereniging de Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra
1996 Beroepsprofiel leraar secundair onderwijs
- Verheul, C.
1996 De toets der kritiek; samenvatting. Commissie Toetsing Basisvorming Zoetermeer: Ministerie van O. C. & W.
- Vonderen, José van
1993 De basisvorming. Utrecht: Het Spectrum (Aula; onderwijskunde)

Lijst van gebruikte afkortingen

AVO	algemeen voortgezet onderwijs
BNC	beleidsnota commissie
BO	basisonderwijs
Cito	Cito instituut voor toetsontwikkeling
EBANOF	enseñansa basico no-formal (niet-formeel basisonderwijs)
EDONOF	enseñansa di ofishi no-formal (niet-formeel beroepsonderwijs)
EPB	educacion profesional basico
EPI	educacion profesional intermedio
FEF	Financieel-economische faculteit (van de Universiteit van Aruba)
GLO a + b	gewoon lager onderwijs
HAVO	hoger algemeen voortgezet onderwijs
IPA	Instituto Pedagogico Arubano
ISA	International School of Aruba
MAVO	middelbaar algemeen voortgezet onderwijs
MULO	meer uitgebreid lager onderwijs
PDB	pedagogisch didactisch bureau
PRIPEB	projecto di innovacion di enseñansa preparatorio y basico (innovatieproject kleuter- en basisonderwijs)
SHA	stuurgroep herstructurering avo
SHO	stuurgroep herstructurering onderwijs
SKOA	Stichting Katholiek Onderwijs Aruba
SLO	specialisten in leerplanontwikkeling
SMOA	Stichting Middelbaar Onderwijs Aruba
SPCOA	Stichting Protestants Christelijk Onderwijs Aruba
UA	Universiteit van Aruba
ULO	uitgebreid lager onderwijs
VEV	Vereniging van Electrotechnische Vaklieden
VO	voortgezet onderwijs
VWO	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

"Na caminda pa restructuracion di nos enseñansa secundario general"

Op 19 mei 1995 vond door middel van een Ministeriële Beschikking de instelling plaats van de Stuurgroep Herstructurering Avo (SHA). Van de toenmalige minister van Welzijnszaken ontving de groep de opdracht om "... in het kader van de integrale onderwijsvernieuwingsplannen ..." van de regering, "... aanbevelingen te doen en daarna als projectgroep betrokken te zijn bij de begeleiding en implementatie van de herstructurering ..." van het algemeen voortgezet onderwijs.

Deze beleidsnota is totstandgekomen na uitgebreide literatuurstudie, studiereizen naar het buitenland en gedachtewisselingen met nagenoeg alle groeperingen die betrokken zijn bij het onderwijs op Aruba. Het is de wens van de stuurgroep dat het kader, dat hier is aangegeven, spoedig de invulling krijgt die het verdient.